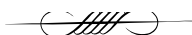

FÖLDVÁRI LÁSZLÓ

A hódmezővásárhelyi termelőszövetkezeti mozgalom első szakasza

1948–1956

Hód és Vásárhely már az Árpádok idején is jelentős település volt, mindkettő a mai városnak a nádas, mocsaras környezetéből szigetként kiemelkedő területén. E két település a középkorban számos falu gazdasági, forgalmi központja volt, ezek azonban a tatár és török háborúk idején többször elpusztultak, népük Vásárhelyen nyert menedéket. A XVI. században Vásárhelyt is feldúlta a török, elfoglalta a várost, de a lakosságának a nádas biztos védelmet nyújtott. Így lehetett, hogy míg az Alföld nagyobb része szinte elnéptelenedett a török időkben, Vásárhely a XVIII. század elején igen tekintélyes, mintegy 10.000 lakost számláló, gyorsan fejlődő település.¹ Óriási, közel kétszázézer katasztrális holdnyi határában a végtelen legelőkön az állattenyésztés volt sokáig gazdálkodás „vezető” ágazata. A XIX. század második felében fokozatosan előtérbe került a szántóföldi művelés, s jelentős szerephez jutott a gabonatermelés. Ezzel párhuzamosan csökkent az állattenyésztés jelentősége, melyen belül a szarvasmarha rováására növekedett a sertés-, később a baromfitenyésztés.

1875-ben kelt hivatalos jelentés szerint „Kereskedés útján kivitetik a határból átlag, évente búza 250.000 vámmázsa (1250 w), árpa 80.000 pozsonyi mérő (400 w), kukorica 50.000 vámmázsa (250 w), gypjú 500 bécsi mázsa (28 w), rendes kiviteli cikk továbbá: hízott disznó, szalonna, baromfi, kivált tyúk és tojás”.

Az úrbériség megszüntetésekor a házzal bíró jobbágyok között 40.000 kh urasági föld került kiosztásra, de azoknak a szegényeknek, akiknek házuk sem volt, nem jutott föld. A jobb módúak sok földet vásároltak össze – idővel az urasági földeket is – úgyhogy a várost a jómódú parasztság és a földnélküli szegények csoportja alkotta.²

A földreform megszüntette azt a feudális nagybirtokrendszert, melyben a mezőgazdasági munkásság nem talált elegendő munkaalkalmat. A reform tekintélyes erőt szabadított fel, bevonva őket a termelésbe. A földigénylők, egyé-

BELÉPNI VAGY NEM LÉPNI?
([HTTP://MEK.NIIF.HU/01900/01906/HTML/INDEX1452.HTML](http://mek.niif.hu/01900/01906/html/index1452.html))

TRAKTORJAVÍTÁS EGY GÉPÁLLOMÁSON
([HTTP://MEK.NIIF.HU/01900/01906/HTML/INDEX1451.HTML](http://mek.niif.hu/01900/01906/html/index1451.html))

ni kisgazdaságokat akartak. A közös gazdálkodás gondolata fel sem merült bennük, sőt, egy kisebbség ki-vételével, félelemmel elteleve gondoltak rá. A közös munkavégzésének egyetlen ismert példája a nagybirtok volt. A kolhozot csak az ellenséges propagandából ismerték, s ezt, még maguk választotta vezetőkkel sem kívánták. A földigénylők túlnyomó többsége egyéni tulajdonon alapuló, egyéni gazdálkodás híve volt. Sokan az egyéni gazdálkodást kiegészítő szövetkezés gondolatától azonban nem idegenkedtek. A törpe és kisbirtokosok sok helyen az országban szövetkezetekbe tömörültek szőlő, rizs egy-egy munkafolyamatának közös végzésére.³

Takács Ferenc 1945-ben mint földművelésügyi államtitkár a mezőgazdaság fejlődését a termelés és az értékesítés megszervezésében látta, melyre mint a legalkalmasabb formát, a szövetkezeti formát jelölte meg „Nálunk húzódnak a szövetkeztől, mert a kolhozal rémítik az embereket. Magyarországon nem lehet kolhoz csinálni, mert nincsen meg rá a lehetőség, de nem is gondol rá senki. Ha akartuk volna, a felszabadulás után megcsináltuk volna, és nem osztottuk volna ki a földet. Kolhozról itt nem is lehet beszélni, de ha megvolnának már a parasztszövetkezeteink, akkor gyorsabban menne a tervgazdálkodás. Ki kell építeni a szövetkezeteket, ami az érdekközösséget és a kisebb, 10 kh-on aluli parasztság boldogulását is elősegíti. Nem kell félni a mezőgazdaság átszervezésétől, hiszen a belső piaccal is számolhatunk, mert a belső életszínvonalat még nagy mértékben lehet emelni.” – mondotta.⁴

A Vásárhelyi Népe napilap 1948. január 25-i számának „*Arccal a szövetkezetek felé*” című

vezércikkében Nagy Imre az alábbiakat írta. „Helytelen volt az, hogy a felszabadulás után a régi és kapitalista csökevényekkel telt szövetkezeti hálózatot a demokrácia átvette és a szövetkezeti mozgalom egyik alappillérevé tette anélkül, hogy gazdasági és politikai szempontból egyaránt alaposan átszervezte és megtisztította volna. [...] Meg van a gazdasági alap arra, hogy ne a nagytőke függvénye, hanem széles néptömegek demokratikus mozgalma legyen. Szükséges a szövetkezeti mozgalom átszervezése a demokratikus elvek alapján. Tengelyébe a falusi szövetkezeti mozgalomnak és a hálózatnak kell kerülnie. A szövetkezeti mozgalomnak, a népi demokráciának elsődrendű érdeke, hogy ne elszegényedett paraszttömegekkel haladjon a fejlődés útján, hanem gazdaságilag felvirágzó, jómódba került parasztnak millióival, melyet erős megalapozott szövetkezeti mozgalom biztosít.”

1948 őszén a nagyobb bérletek igénybe lettek véve a föld nélküli, ill. a kevés földű mezőgazdasági dolgozók javára, mivel eddig a nagybérlok használatában 2500 kh, a harmados művelés alatt 12.500 kh terület volt. Magától adódott a megoldás: meg kell szervezni 15.000 kh-on a földbérlo – szövetkezeteket. Ezáltal egy csapásra megszűnik a sok száz bérlet nélkül maradt kisparaszt kenyérgondja. „A bérlo szövetkezetek megalakításával nem a földet helyezték egyik kézbe a másikba, hanem a kisparasztságot mentesítették a kizsákmányolástól, és biztosították számára a kenyeret.”⁵

Kicsiben a földreform megisméltése volt ez, egy másféle történelmi szituációban. Az igényjogosultak szabadon dönthették el:

- egyéni kishaszonbérletként kívánják-e megművelni a földet;
- egyéni gazdálkodásuk megtartása mellett megalakítják-e a földműves-szövetkezet földbérlo csoportját;
- földbérlo szövetkezetet alakítanak, ahol kollektíven művelik a földet.

Hódmezővásárhelyen 1948. szeptember 1-jén megalakult a földbérlo bizottság.

Elnök:	Oláh Mihály	polgármester
Tagok:	Duránszky László	községi elöljáró
	Sápi Mihály	Földbérlo Szövetkezet részéről
	Süle György	Földműves Szövetkezet részéről
	Földházi Pál	UFOSZ részéről
	Lévai Sándor	FÉKOSZ részéről

Cél volt, a földreform során földhöz vagy elegendő földhöz nem jutott, bér munkára kényszerülő mezőgazdasági munkások és törpebirtokosok haszonbérlethez juttatása, s ezáltal „a kulákoktól független termelővé tétele, hogy a kulákság a nagy haszonbérleteken a bér munkások kizsákmányolásával munka nélkül könnyű keresethez jusson.”

Nem kisajátítás, hanem a nagybérletek kishaszonbérletté történt átalakítása ment végbe. A tulajdonjogot az elő haszonbérlet nem érintette. Azokat a területeket nem lehetett igénybe venni, melyet a dolgozó paraszt saját és a családja munkájával művelt meg.

Hódmezővásárhelyen 1948-ban az a földterület, mely bérbe volt adva 25 kh-on felül felesbe vagy harmadába, az 327 egyén tulajdonába 12.282 kh-at tett ki.

I. kerületben lakó	56 földtulajdonos	2146 kh földet műveltetett bérbe
II.	15	527
III.	11	344

IV.	60	2620
V-VI.	54	2039
VII.	60	2357
VIII.	71	2249
Összesen:	327	12282

Két hét alatt a földbérlo bizottság 937 bérlőt és bérbeadót irt össze valamint 48.200 kh földet. Törölték 6440 kh területtel azt a 322 igénylőt akik nem tartoztak a rendelet hatálya alá. Így elbírálásra 615 fő került 5800 kh földigényrel.

Alig fejezte be munkáját a földbérlo bizottság, pár nap múlva 166 fővel 24 földbérlo csoport alakult 1200 kat. holdon, melyet közösen, szövetkezeti alapon szándékoztak az elkövetkezendő időben megművelni. Elsőnek a **Kutasi Földbérlo Szövetkezet** alakult meg 299 kh földön, az alábbi 23 tag voltak az alapítók: Baranyi Imre, Baranyi Sándor, Barta Sándor, Benedek András, Borbás Sándor, Búza Ferenc, Daru Imre, Drezsán János, ifj. Faragó István, Hódi Imre, Juhász Sándor, Kardos Lajos, Kardos Kálmán, Kerekes Ferenc, Kepesi József, Kovács Péter, Kun István, Mosó Imre, Mucsi János, Pusztai Sándor, Sulyok István, Tóth Imre és Török Bálint.

1948. október 1-jén, ünnepélyes keretek között „iktatta be birtokába” a **Gerő Ernő tszcs.**-ot (Elnök: Lévai János 1948–1949-ben), Vásárhelykúton a **Petőfi Sándor tszcs.**-t (Elnök: Kardos Lajos 1948–1950) a **Rákosi Mátyás tszcs.**-ot (Elnök: Török Bálint 1948–1949) és a **Szántó Kovács János tszcs.**-ot (Elnök: id. Kosztolányi István 1948–1950) Oláh Mihály polgármester és Karácsonyi Ferenc főispán.

Az első tszcs.-ék tagjai a nincstelen agrárproletárok voltak, kik közül sokan béresként, tanyásbéresként, napszámosként hosszú éveken át dolgoztak. A földosztásból azonban kimaradtak. A földbérlo szövetkezetek létrehozásával földhöz és munkához jutottak. Lelkesedésükön, hitükön valamint két kezük erején kívül semmivel nem rendelkeztek.

A kormány segítette gazdasági felszerelésekkel, állatállománnyal, vetőmaggal, hitelekkel, adókedvezményekkel a tszcs.-k működését. 1948. október közepén jött létre az országban hetvenediként a hódmezővásárhelyi gépállomás 11 traktorral, 2 cséplőgéppel és néhány ekével a Kutasi úti Varga tanyában, a tszcs.-k munkájának segítésére.

A Gerő Ernő tszcs.-t 16 család alapította 16 taggal, 164 kat. holdon. Központ a katraszéli⁶ Berecz tanyában volt. Közös vagyonukat 2 db ökör, 1 db szekér, 1 db vetőgép, 1 db henger és 3 pár fogas képezte.

A Petőfi Sándor tszcs. a Ficsér⁷dűlő mellett alakult meg 23 taggal, 298 kat. holdon. Központ a Fejes tanyában volt. A Rákosi Mátyás tszcs. megalakulásával 320 kat. hold föld került 26 tag bérleményébe.

A Szántó Kovács János tszcs. 1948. október 1-jén alakult a vereskutasi⁸ dűlő mentén 152 kat. hold földön, melyet 58 kat. hold haszonbérbe kapott föld és négy kulákbirtok alkotott. Az alapító tagok Ambruzs János, Borsi Imre, Czuczai István, Hegedűs Imre, Janovszki József, Janovszki Károly, Janovszki János, id. Kosztolányi István, Matók Imre, Rác Sándor. (Janovszki Károly a földreform során kapott 1 kh földjét, Hegedűs Imre a „kulák” 800 négyszögöl földjét vitte a közösbe.) Az ünnepélyes birtokba adáson megjelent Oláh Mihály polgármester és Karácsonyi Ferenc főispán. „Ott ültünk sorban a Deák tanya istállójának tövében, csula kalapban, rongyosan, tanakodva. – emlékezett vissza Hegedűs Imre – Birtok már van, de mit csináljunk vele? A föld gazdátlan, néhol embermagasságú a gaz, jószág egy

darab se. A nevet illetően hamar egyezsége jutottunk: legyen Szántó Kovács János! Kubikus ember volt, mint mi. Az ű neve lesz nekünk a legjobb.”⁹

Elnöknek id. Kosztolányi István kubikus bandagazdát választották meg. A tsz központja Deák Ferenc ügyvéd belsőutas tanyája lett. Mind a tíz fő alapító, kubikus volt, akik közül 8 fő a tsz megalakulását követően sem hagyta abba a „szakmát” s tovább dolgozott. Közülük annak a 2 főnek, akik a tsz jószágait gondozták, biztosították a kubikus keresetük 50%-át és 5 liter tejet naponta. A gazdasági felszerelésük 1db kocsiból, 3 db ekekapából, 2 db boronából, 1db hengerből, 1 db vetőgépből, jószágállományuk (mely igen gyenge kondícióban volt) 1db lóból, 3 db tehénből, 3 db sertésből és 4 db ökörből állott, melyeket a földalap biztosított. A határban 7-8 helyen lévő földjeikre 15-20 km-t kellett gyalogolniuk vagy biciklizniük. Mindezek ellenére elvégeztek minden növényápolási munkát, a gabonát kézikaszával levágták. Csépelni a Marx tszcs. tagságával álltak össze, mivel így tudtak összeállítani egy munkacsapatot.

Október 8-án alakította meg, a **Táncsics Mihály tszcs.-t** (Elnök: 1948–1949-ben Oláh Sándor) 12 agrárproletár család 13 taggal, köztük Gál Sándor, Hegedüs Sándor, Kanász Sándor, Kaprás Béla, Makra István, Oláh Sándor, Radics István, Sugár Mátyás, Takács Ferenc. Megalakuláskor az állatállomány 2 db ló, 1 db csikó, 2 db ökör, 2 db bivaly, 1 db tehén, 2 db üsző, 5 db anyakoca, 29 db süldő volt. Gazdasági felszerelésüket 3 db igáskocsi, 1db stráfkocsi, 1 db kettes eke, 1db négyes eke, 2 db 1-es eke, 2 db nehéz vasborona, 1db magtakaró, 2 db ekeka, 1db fahenger, 1 db lógereblye, 2 pár lószerszám, 2 db 17 soros vetőgép, 1 db műtrágyaszóró, 2 db szánkó, 1 db kalapácsosdaráló, 10 db kövesdaráló, 1db kalmárrosta, 1db magoló, 1db kétkerekű kordé, 1 db répavágó, 1db szecskavágó alkotta. 51 kh-on vetettek búzát, 44 kh-on kukoricát és 20 kh-on árpat.

1948 őszén a piacon Dobsa Imre összetalálkozott Domján Bálinttal régi ismerősével a Kútvölgyön lakó öt családostanyásbéressel kit arra biztatott, keresse meg Besenyi Sándort írassa be a nevet az alakítandó termelőszövetkezet tagjai közé, hogy a termelőszövetkezet megalakulhasson. „Nagy szükség van a jelentkezőkre. Már kilencen vagyunk, de az alaku-láshoz 12 főre van szükség” – mondotta.

1948. október 12-én megalakult a **Dózsa György tszcs.** 145 kh-on, mely három tagból áll. Alapítók Barna Imre, Besenyi Sándor, Dezső Lajos, Dobsa Imre, Domján Bálint, Czuczi Imre, Tódor István, Tóth Gergely, Tóth József, Nagy János, Fodor János, Nagy Pál. Elnöknek Besenyi Sándort (1948–1949) választották meg.

Ezekre az időkre Domján Bálint így emlékezett vissza: „A megalakulás után géppel felszántottuk a földet, a vetőmagot, melyet az államtól kaptunk kölcsön, Gallyas Ferenc autótulajdonos társadalmi munkába éjjel kihozta, melyet a területen talyicskával – nem egy esetben 2 km-re – hordtunk széjjel, mivel a tszcs.-nek gazdasági felszerelése nem volt.”¹⁰

Tódor István visszaemlékezése szerint a tsz-nek az állatállománya 22 db tehén, 8 db juh, 3 db anyakoca, 9 db süldő, 1 db hízó volt. A DÉFOSZ javaslatára megkapták Kenéz István kulák tanyáját 3 db lóval, 1 sárga csikóval, 1db igáskocsival, 1db agyonhasznált féderes kocsi-val, ekével, borona hengerrel, lóvontatású vetőgéppel. Később még „előkerült” 6 db szarvasmarha, melyet „a kulák eldugott (ismerőseire íratva), de a tsz felderítette. Elmondása szerint az „istállóban mintegy 70 cm vastagságú trágya volt, a szarvasmarhák gerince a pallatot érte. Már október volt, de a kulák sem a répa felszedéséhez, sem a szántáshoz nem kezdett hozzá.” Ezért a tsz tagok egy része legfontosabb feladatként a jószágok rendbetételéhez és a répa felszedéséhez fogott hozzá. Azért csak egy része, mert a tagság fele a DÉFOSZ által

kiközvetített kubikon dolgozott. Az ott keresett összeg a tagok között egyenlő arányban került elosztásra. A szántást a gépállomás végezte el. A vetést kölcsön jószággal, kölcsön gépekkel és nem egy esetben kézzel a tagok. A csoport tagjai földnélküli parasztok voltak. Mivel többen az elmúlt tél folyamán nem tudtak disznót ölteni, állami támogatásra szorultak, mely fejadagból és 150 Ft-os havi vásárlási utalványból állott.

Az **Ady Endre tszcs.** 1948. október. 14-én alakult meg 10 taggal, a szigetben 104 kat. hold földdel. A terület 80 kh rizstelepből és 24 kh legelőből állt. Alakulásukkor semmiféle gazdasági felszereléssel és állatállománnyal nem rendelkeztek. Alapítótagok voltak: Arany Lajos, Hetényi Imre, Hetényi József, Oláh Gergőné, Oláh Pál, Pálinkó István, Simon Sándor, Tatar László, Tóth Lajos Elnöknek Oláh Pál lett megválasztva (1948–1949).

1948. október 17-én nagy jelentőségű eseményre került sor. A MDP képviselőjében Nagy István párttitkár, Gulyás József, Szőke János és Hetényi Józsefné kiküldöttek jelenlétében avatta fel a hódmezővásárhelyi állami mezőgazdasági gépállomást, mely 20-án már meg is kezdte a munkát. Október 19-én a munkák beindulása előtt a gépállomás vezetője versenyre hívta a pestmegyei Szakmár község, a deszki, felgyői, sövényházi, nagymágoctsi, békéssámsoni és óföldrési gépállomásokat.¹¹

Októberben alakult meg Tegehalmon¹² ifj. Muzsik Ferenc vezetésével a **Rákóczi tszcs.** valamint az **Erdei Mihály tszcs.**

1948. november 23-án Külső-Erzsébeten¹³ 300 kat. hold földdel Bánfi Imre, Berec Bálint, Berta István-né, Bottyán Imre, Hegedűs Sándorné, Karácsonyi Ferenc, Kenéz Imre, Kónya Imre, Nagy György Sándor, Rácz István, Nagy Sándor, Papp Imre, Papp Lajos, Papp László, Pál József, Szalkai János, Süttő Sándor, Zöldi Péter megalakította a **Karácsonyi Ferenc tszcs.**-ot. (Elnök: 1948–1949-ben Nagy Sándor.)

Rákosi Mátyás november 27-i rádióban elmondott beszédében azt fejtegette, hogy, „ha fel akarjuk emelni mezőgazdaságunk színvonalát – és vele együtt dolgozó parasztságunk életszínvonalát – ehhez, ugyanúgy mint az iparban, nagyüzemi termelési eszközök szükségessé válnak. A modern gépek használatát apró 1–2–3 holdas földdarabok megnehezítik. A kiút a föld közös, társas megmunkálása, melyhez a szövetkezetek is tartoznak. Mindenekelőtt nézzük át és segítsük talpra állítani a már meglévő, igazi dolgozó parasztokból alakult termelő szövetkezeteket. A szövetkezés önkéntes legyen, a nyomásgyakorlás, erőltetés csak károkat okozna.”

Szinte ezeket a gondolatokat erősítette meg december 5-én Dobi István földművelésügyi miniszter a Fekete Sas dísztermében, közel 2000 fős hallgatóság előtt a FÉKOSZ és az UFOSZ egyesülését előkészítő gyűlésen, mikor arról beszélt, hogy „parasztságunk 68%-a 5 kh-on alóli, 18%-a 10 kh-on alóli, 8%-a 10–15 kh közötti földterülettel bír és csupán 9%-a rendelkezik 15 kh-nál nagyobb földterülettel. Tisztán kell látni, hogy a kisparaszti üzemeket fel kell, hogy váltsa a nagyüzemi termelés, mert másként alulmaradunk a világgpiaci versenyen. Már működnek az országban számtalan helyen – így Hódmezővásárhelyen is – kitűnő eredménnyel szövetkezetek”.

Egyszeri aktus legyen-e a munka és az egyéni tulajdon szétválasztása a mezőgazdaságban vagy fokozatosan történjék? Legyenek-e alkalmazva átmeneti formák a kisparaszti mezőgazdaság nagyüzemesítésénél és milyenek Ezek a gyakorlati kérdések vetődtek fel 1948-ban.

A termelőszövetkezetek artyel¹⁴ típusa önmagában is a fokozatosság elvét képviselte. Bizonyos keretek között helyt adott az egyéni tulajdonnak, az egyéni gazdálkodásnak. Azonban ezt olyan mértékben korlátozta, hogy ne növelje a parasztok vonakodását a közös

gazdálkodástól. Abban a reményben, hogy a parasztok könnyebben lépjenek a szövetkezés útjára a szövetkezésnek több formája került kidolgozásra, azzal a céllal, hogy ne és hirtelen kelljen szakítani az egyéni gazdálkodásukkal.

A termelőszövetkezeti csoportok tulajdonviszonyait oly módon szabályozták, hogy a parasztok továbbra is egyéni tulajdonukban tarthatták nemcsak a földjüket, hanem jószágait és felszereléseiket is.

A termelőszövetkezeti csoport tagjainak azonban kisebb – nagyobb mértékben korlátozott egyéni gazdálkodása, mivel szántóföldjeiket a közös gépi művelés előnyéért nagyobb táblákba hozták össze, ahol közös elképzelésű terv szerint folytatták a fogatos és gépi szántást, a kalászosok vetését és aratását, a gépi betakarítást. A munkák oroszlánrésze családi munkaszervezetben folyt. Ha közösen történt meg a termény betakarítása, ezt a bevitt földterület nagysága és a végzett munka alapján fele-fele arányban osztották fel egymás között. Ezekben a termelőszövetkezeti csoportokban megjelent a munka szerinti elosztás, de szerepe még nem volt domináns.

A szakszövetkezetek valamely speciális termelési ágazat művelésére jöttek létre, munkaigényes kultúrák, szőlő, gyümölcs, zöldség termesztésére. A szövetkezetbe tömörült tulajdonosok, kiknél egyéni tulajdonban maradtak ezek a speciális kultúrát művelő kisgazdaságok, gazdálkodásuk jövedelméből közös tulajdont képező gazdálkodási eszközöket szereztek be. Így fokozatosan nőtt a közös termelőeszközök: föld, ültetvény, gép jelentősége a termelésben. Az egyéni gazdálkodók jövedelméből jött létre a közös nagyüzemi gazdaság. Ezek a termelőszövetkezeti egyszerűbb formák lényegesen különböztek a mezőgazdasági termelőszövetkezetektől, ahol az egyszerűbb társulások esetén üzemi önállóságukat ezeknek a kisgazdaságoknak sikerült megtartaniuk.

A termelőszövetkezeti csoportok tagjai különböző előnyökben részesültek az egyéni gazdákkal szemben, adózási, termék-beszolgáltatási stb. ügyekben. Az állami szervek célja egyértelműen az volt, hogy minél hamarabb minél több termelőszövetkezet alakuljon.

A megalakult termelőszövetkezetek traktorokat, kombájnokat, cséplőgépeket vásárolni nem tudtak. Az erőgépek állami tulajdonban voltak, kivéve a magántulajdonban lévő kis számú üzemképes traktort és cséplőgépet. Az állam a kollektivizálás időszakában /egy ideig még azt követően sem /a termelőszövetkezeteket gépekkel nem tudta ellátni a kollektivizálás időszakában. Ezért gazdaságilag az látszott legindokoltabbnak, ha centralizálják a traktorokat a legoptimálisabb kihasználás céljából. A gépi munkák szolgáltatásáért fizetségeként az állam egyrészt igen jelentős mennyiségű élelmiszerhez jutott, amire nagy szüksége volt, másrészt, ellenőrzés alatt tartotta a közös gazdaságokat, mivel a gépállomások körzetébe tartozó szövetkezetek szakirányítását a gépállomások agronómusai látták el.

Az 1949-es év jelentős változásokat, mondhatni lényeges változásokat hozott a város mezőgazdaságának életében. 16 tszcs. alakult, 2 tszcs. egyesült, 3 tszcs. új nevet vett fel. Az előző év őszen megalakult, három hónapja működő tszcs. közül kettőben elnökváltás történt.

A **Rác Gyula rizstermelő szakcsoportot**¹⁵ 1949 januárjában alapította Buklicz József, Gajdán Péter, Katona Ferenc, Katona Sándor, Kocsi Dezső, Kőrösi Sándor, Kőrösi Imre, Kőrösi Ernő, Kőrösi Mihály, Kőrösi József, Molnár Sándor, Rákos Kálmán, Rébék Lajos, Takács Bálint. A 36 kat. holdon kizárólag rizstermelés folyt. Az agrárproletár kubi-kusok, építési hitel felvételével saját maguk építették ki rizstelepüket, mely 32 tagból állott. Elnök Kocsi Dezső lett (1949–1952). 1949-ben a Rác Gyula szakcsoport, a Központi

Pártbizottság határozata értelmében, (mely elrendelte élő személyekről elnevezett csoportok nevének megváltoztatását) 1949. május 2-án a **Bem József tszcs.** nevet vette fel. Az előzetes eredményelszámolás holdanként igen szép, 20 q átlagos rizstermést mutatott, mely több mint 25 forintos munkaegységet (me) mutatott. Végül a 36 kh területükről csak 44 q 80 kg rizst tudtak betakarítani, melynek oka az augusztusban megjelent lisztharmatfertőzés volt. A terméskiesés ellenére sem oszlott fel a csoport. Hatósági segítséggel kapott szántóföldet és ettől kezdve a rizstermelés mellett, egyéb növénytermelési tevékenységbe kezdtek. Az őszi szántást 228 kh-ra növt földterületükön, melyből 168 kh volt a szántó 108 kh-on elvégezték. Elvetettek 15 kh búzát is. Az állammal szemben fennálló kötelezettségüket teljesíteni nem tudták az elemi csapás miatt.

A tagoknak évközben kiadott előleg lett munkaegységre átszámítva, mely a következőképpen alakult

Kocsi Dezső	118.4	me-et teljesítve felvett	2507.71 forint előleget
Kőrösi Sándor	109.6	me-et teljesítve felvett	2321.32 forint előleget
Kőrösi Imre	103.2	me-et teljesítve felvett	2185.78 forint előleget
Kőrösi Ernő	113.6	me-et teljesítve felvett	2406.04 forint előleget
Kőrösi József	112.0	me-et teljesítve felvett	2372.16 forint előleget
Kőrösi Mihály	108.8	me-et teljesítve felvett	2304.38 forint előleget
Katona Ferenc	101.6	me-et teljesítve felvett	2151.88 forint előleget
Buklic József	108.8	me-et teljesítve felvett	2304.38 forint előleget
Molnár Sándor	99.2	me-et teljesítve felvett	2101.08 forint előleget
Rákos Kálmán	104.0	me-et teljesítve felvett	2202.72 forint előleget
Rébék Lajos	110.4	me-et teljesítve felvett	2338.24 forint előleget
Takács Bálint	103.2	me-et teljesítve felvett	2185.78 forint előleget
Gajdán Péter	66.4	me-et teljesítve felvett	1406.36 forint előleget
Turóczki Bálint	38.4	me-et teljesítve felvett	813.31 forint előleget

Az összesen teljesített 1510.4 me-re kifizetett 31.990.27 forint előleg szerint 1 me értéke 21 forint 18 fillér- be lett megállapítva.

1949. február 2-án Daru Sándor, Daru Mihály, Dura Imre, Fejes Balázs, Galambos József, Gábor Márton, id. Kurucz János, Kurucz János, Kurucz Imre, Nagy Sándor, Nagy Imre, Németh István, Rác János, Rác István, Szitás Gyula és Tóth András megalapította a **Farkas Mihály tszcs.-ot.** Elnök Kurucz Imre (1949) 90 kat. holdon, két tanyával. Területük 27 tagban szerteszéjjel volt a határ minden részében, pusztaszéltől egészen a batidai határig. Jóságállományuk 2 db ló, 2 db ökör és 1db üszőborjú volt. Gazdasági felszerelésük pedig 1db kocsi, 1 db vetőgép, 1db eke és 1 db fogasborona volt.

A vetést kézzel végezték, boronát a szomszédtól kaptak, vetőmagot a földműves szövetkezetek adták. A tszcs.hez különböző egyéni gazdaságokból 290 kat. hold föld került, s a földdel együtt a Nagy Tóth Ferenc-, Kérdő Bálint-, Csáki-, Meszlényi-féle tanyák, valamint a Kérdő Ferenc féle birtok, melyekkel nagy mennyiségű jóság 15 ló, 6 csikó, 10 bivaly, 30 szarvasmarha került a tszcs. birtokába. A tavaszi munkákkal azért tudott a tszcs. sikerrel megbirkózni mert a földek nagy része felszántva, bevetve került tulajdonába. Kurucz Imre elnököt a közös vagon megcsúfolása miatt leváltották, helyére O. Nagy Imrét választot-

ták meg elnöknek. Az elnökkel nevet is váltott a tszcs. Felvette a **Csapajev tszcs.** nevet. 1 munkaegység értéke 15 Ft 30 fillér volt, melybe belefért 1 kiló 90 dkg árpa, 4 kg kukorica, tej, tojás sőt még csirke is. A búzát, fejadag formájában osztották ki. A család minden tagja 3 q-át kapott.

A betakarítási munkákat időben elvégezték, bár a letört kukoricát még a következő év januárjában is fosztották. A legnagyobb gondot az jelentette, hogy a tagságnak kitartása nem volt. Hogy el tudják végezni a tavaszi munkákat, 600 forint vásárlására jogosító vásárlási könyvet kaptak. Csépléskor 25 kg búzaőrleményt osztottak fejenként. A közellátás pedig 60 kg őrlési engedélyt adott. Ebben az évben még a tszcs. tagsága eljárt kubikolni s keresetüket megosztották azokkal, akik a közös ügyek intézésében vagy az állattenyésztésben dolgoztak. 1 me-re kiosztott 3,5 kg búza, 2 kg árpa, 1,5 kg kukorica mellett, 17 forint 90 fillér értékben napraforgóolajat, cukrot, zöldpaprikát és egyéb terméket kaptak. A tszcs. teljesítette beadási kötelezettségét éppúgy, mint az előírt beszolgáltatandó mennyiséget sertésből és tojásból.

A tszcs.-ból 30 tag lépett ki azzal az indokkal, hogy kevés a jövedelmük. A kilépések ellenére a földterület változatlan maradt, melyet az új belépők földjei tovább növeltek. A felajánlott földekből a tszcs. még további plusz területeket kapott. Ekkora földterülettel már nem tudott a tagság megbirkózni. Viszont a nagy területen elvetett munkaigényes növényekből a gyenge termés dacára is megfelelő bevétel képződött. 4 kat. hold gyapot olyan jól volt elmunkálva, hogy bruttó 18.000 Ft jövedelmet hozott. Ezen az eredményen fellelkedve a felsőbb szervek úgy fellelkedtek, hogy a tszcs. kötelező gyapottermesztési területét 35 kat. holdra felemelték. Az év végén a tszcs. elnökévé Dura István lett megválasztva (1949–1951-ig).

1949. február 10-én alakult **Bajcsy-Zsilinszky Endre tszcs.** elnöke Klepács Sándor lett (1949), kit még abban az évben Takács Mátyás (1949–1950) váltott. A tszcs. 19 tagjával 40 kh földön kizárólag rizst termelt. Az előzetes eredményt kimutató elszámoló bizottság felmérése igen biztató eredményt és igen magas, 49 forint 10 filléres me. értéket prognosztizált. Azonban augusztusban itt is elvitte a termést a lisztharmat. A tagoknak úgy, mint a Bem tsz.-nél a már kiadott előleget osztották ki me. arányában. Egy me. 26 forint 86 fillért ért.

1949. február 26-án alakult meg a következő 10 fővel Bordás Lajos, Dudás János, Földházi János, Földházi Pál, Korsós Péter, Kőrösi Lajos, Pálfi Sándor, Szűcs Sándor, Tóth Imre, Zvara István 42 kat. hold rizsteleppel a szigetben a **Kádár János tszcs.** Elnök: Bordás Lajos. (1949) A 10 tag között 5 agrárproletár és 5 félproletár volt. Állatállományukat 2 ló, 2 bivaly, 2 tehén képezte. Gazdasági felszerelésüket 1 db kocsi, 1 db szekér, 3 db borona, 1 db eke, 1 db henger alkotta. Első gazdasági évük jól sikerült. Búzából 9 q, árpából 7 q, rizsből 12 q, kukoricából 15 q volt az átlagtermés. A tszcs. tevékenységét a nemtörődömség jellemezte úgy a vezetőség és a tagság részéről egyaránt. 1949 márciusában új nevet, **Előre a szocializmusért tszcs.** nevet kapta. Elnök Szűcs Sándor (1949–1951) mert az előző elnök saját elhatározásából lemondott.

A **Schönhercz Zoltán tszcs.** 1949 februárjában alakult. Elnök és párttitkár Kőrösi József lett (1949–1950). A Kutasi út melletti Nagy Varga tanyában 1949. március 24-én 11 család, 15 taggal, köztük Deák Mihály, id. Gilicze Sándor, Korcsik Ernő, Lázár Imre, Nagy Péter, Török Ernő, Zsoldos Lajos megalakította a **Marx Károly tszcs.**-ot Elnök Török Ernő (1949–1950). A 103 kat. hold mellett volt a tsz.-nek 2 db vetőgépe, 2 db boronája, 1 db kocsija, 2 db vontatókocsija, 2 db ekéje, 1 db vashengere. Állatállományuk egy darab sem volt.

1949. március 14-én 71 kat. holdon 18 fő, – (14 agrárproletár és 4 félproletár) – ifj.

Fejes János, id. Fejes János, Géczy Ferenc, Kérdő István, Kiss Albert, id. Kiss Ernő, ifj. Kiss Ernő, Kiss György, Kiss Imre, Kiss János, Kiss József, Kiss Lajos, Molnár László, Otlokán Sándor, Pásztor Mátyás, Szenté Lajos, Vajnai Sándor, és Vizi Bálint megalakította a **Nagy Imre** rizstermelő szakcsoportot. Elnök Géczy Ferenc (1949) Kizárólag rizstermeléssel foglalkoztak a 16 tagban lévő földterületükön. A lisztharmat az ő termésüket is tönkretette. A felhasznált 1727 me-re kifizetett 45.506 Ft me. előleg arányában való szétosztása után 1 me. értéke 26 Ft 35 fillér lett. Októberben felvették a **Rózsa Ferenc tszcs.** nevet Elnök: Fejes János. (1949–1950)

1949. szeptember 15-én Dóda János, Kardos István, Kenéz Imre, Tripa Mihály elhatározta, alapítanak egy Tsz-t. Meghirdették az alakuló gyűlést, ahol a jelenlévők közül Marton János (10 kh földdel), Bujáki István (9 kh földdel), Asztalos Lajos (8 kh földdel), Béni Istvánné (7 kh földdel) írta alá a belépési nyilatkozatot és így megalakult a **Sztahanov tszcs.** Elnök Dóda János (1949–1950) A 115 kat. holdas tsz sem gazdasági felszereléssel sem jószágállománya nem rendelkezett.

A **Vörös Csillag tszcs.** Elnök Zacsek Mátyás (1949–1950) és a **Bacsó Béla tszcs.** Elnök Csala István szintén 1949 szeptemberében alakult.

A **Sallai Imre tszcs.** 1949. október 1-jén alakult 210 kh összöldterülettel. Elnök: Földházi Sándor (1949–'50) Az alapító 35 tagnak, 30 kisparasztnak és 5 középparasztnak gazdasági felszerelésük, állatállományuk nem volt. A közös gazdálkodást 1949 őszén kezdték meg. A munkák megkezdéséig az időközben belépők jószágokat és gazdasági felszereléseket vittek magukkal. Állami segítségként 9 lovat, 2 bivalyt és 1 anyakocát kaptak. Az őszi szántási-vetési munkákat a gépállomással végeztették el, melyet a Vörös Csillag tszcs.-tól kölcsönkaptak 1 pár lófogat segítette. A vetőmag egy részét a tagok adták össze, másik részét az állam adta kölcsön. Mindenki odaadón dolgozott, az elvégzett munkát naponta egy füzetbe jegyezték fel. Mikor a munkaegységkönyv megjelent, ennek segítségével átszámították az elvégzett munkákat munkaegységre.⁽¹⁶⁾

A paléi **Május 1 tszcs.**-ot 1949 október 1-jén alakította meg a **Vass Zoltán** rizstermelő szakcsoport tagjainak többsége. Elnök Angyal Ferenc (1949–1950), Mérái József (1950), Takács Ferenc (1950).

Az 1949. december 12-én megtartott közgyűlésen került ismertetésre, hogy a lisztharmat fertőzése miatt a tagok között a már eddig kiadott előleg a munkaegység arányában szét lett osztva. Egyes tagok terhére, más tagok javára különböző összegek mutatkoztak. A tagok javára mutatkozó összeget azért nem tudták kifizetni, mert ugyanannyi összeggel mások tartoztak. Egy munkaegységre eső forintérték 14 forint 91 fillér lett.

A **Lenin tszcs.**-ot 1949. október 8-án 28 család alakította meg 32 taggal, 155 kat. holddal, minden gazdasági felszerelés nélkül. Elnök Dávidházi Imre (1949–1950).

1949. október 12-én 14 alapító tag (Fejes Ernő, Gaál István, ifj. Joó Sándor, id. Joó Sándor, Kenéz Imre, Kiss Imre, Muladi Mihály, Oláh János, Papp János, Sepsei Mihály, id. Terjék Ferenc, Tolnai Imre, Virágh Mihály, Virágh Mihályné.) 123 kat. holdon megalapította a **Rácz Ferenc tszcs.**-ot, melynek megalakításában és névválasztásában jelentős szerepet vállalt a helyi DÉFOSZ szervezete, mert „a nevezett nagy mozgalmi ember volt, és Szántó Kovácsékkal ő is részese volt annak, hogy Hódmezővásárhelyen, valamint Dél-Magyarországon a földmunkás szakszervezeteket megszervezték”.

A tagságának összetétele a következőképpen alakult 7 új kisparaszt (10 kh-on aluli), 6 nincstelen mezőgazdasági munkás, 1 új középparaszt (10 kh-on felüli). Az összterületből 51

kh-at a tagok vittek a csoportba, mint fel-vásárolt kulákföldeket, 72 kh-at pedig az állami gazdaság adott át. A tsz 40 kh-on vetett búzát. Vetőmagból 17 q-át a tagok, 14 q-át a kulák, 9 q-át hitel útján a Terményforgalmi Nemzeti Vállalat biztosított. A mezőgazdasági igazgatóság kiküldötte 1949. október 22-én felvett ellenőrzése során készült jegyzőkönyvében írta: „A csoportnak fűtőanyagban nagy hiánya van, úgyszintén nagy a hiánya lábbelibe, ruházatba, zsírba. Hiány van orvosra, mert a legközelebbi orvos 10 km-re van. A csoportnak még könyvtára nincs. Központi tanyája – Molnár Imre tanyája Csókáson⁽¹⁷⁾ – még nincs betelepítve, épületek és értékes gazdasági szerszámok felügyelet nélkül vannak. A kapitalista veszély itt – ott még fennáll, mely abban látszik, hogy 2 tag, akinek lova van, nem hajlandó beadni a csoportba. Vannak tagok, akiknek továbbtartásra alkalmas sertéseik vannak, ezeket inkább eladják. Új tagokat nem szívesen vesznek fel.”

Elnök Gál István (1949) Muladi Mihály (1949–50) Megalakulásakor az alábbi gazdasági felszereléssel rendelkezett: 1 db kalmárrosta, 1 db kalapácsos daráló, 1 db fűkasza, 1 db vetőgép, 1 db lógereblye, 1 db egyes eke, 1 db henger, 1 db nehéz fogas, 2 db könnyűfogas, 1 db silőtöltő, 1 db morzsoló, 1 db elevátor, 1 db mérleg. Állatállománya nem volt. **József Attila tszcs.** 1949. október 17-én alakult 168 kat. hold földdel. Megalakulásakor a tszcs. se állatállománnyal se gazdasági felszereléssel nem rendelkezett. Elnök: Olasz Ernő (1949–1952).

1949. október 23-án 15 tag: Angyal Ferenc, Aracsi Bálint, Csáki Lajosné, Fátyol Sándor, ifj. Hegedűs Sándor, id. Hegedűs Sándor, Kovács József, Kojnok János, Kozma József, László János, Martonosi Mihály, Molnár Mihály, Szíver Ferenc, Takács Lajos, Tóth Pálné, alakította meg 200 kat. holdon a **Szabadság tszcs.**-ot. Elnök: Angyal Ferenc (1949–1951). Alakulásukkor semminémű jószág állománnyal nem rendelkeztek. A szántást a gépállomás végezte el. A vetőmagot részben a tagok adták össze, részben állami hitelből vásárolták. Különböző földterületek állami úton kerültek birtokukba, és ezzel kaptak 4 lovat, 4 bivalyt, 4 ökröt, 2 tinót és 3 db anyakocát. A 719 kat. holdból 185 kat. hold szántó volt, mellyel 22 család 27 tagja rendelkezett. A megalakulás pillanatától kezdve igen nagy nélkülözések között dolgoztak, esetenként előfordult, hogy a tagok bérmunkát voltak kénytelenek vállalni, mely a gazdálkodás rovására ment.

1949. október 26-án alakult meg a **Tolbuchin tszcs.** (Egy 1949-es iraton a Vorosilov név fölött átjavítva a Tolbuchin név olvasható. A helyi sajtóban is sokáig Vorosilov tszcs.-ről lehetett olvasni. A Viharsarok c. napilap 1949. szeptember. 30-i száma, arról adott hírt, hogy Alsókopáncson megalakul a Vorosilov tszcs. Elnök: Kocsó Sándor (1949–1950).

Szikáncson 1949. november 10-én alapította meg Asztalos Sándor, Ábrahám Sándor, Csáki Imre, Csontos Lajos, Gaál Imre, Héjja Pál, Illés Sándor, Juhász János, D.Molnár Sándor, Molnár Antal, Molnár József, Mária Lajos, Pásztor József, Rostás Imre, Szappanos István, Töröcsik Mihály, Vörös Imre 278 kat. holddal az **Engels Frigyes tszcs.**-ot 3 db kocsival, 2 db vetőgéppel, 2 db fahengerrel, 3 db kalmárrostával, 2 db kettős ekével, 3 db egyes ekével, 1 pár nehéz fogassal, 2 db fogassal, 1 db magtakaróval, 2 db ekekapával, 1 db vontatókocsival, 7 lóval és 4 szarvasmarhával. Elnök: Szappanos István (1949), Vörös Imre (1949–1951).

A nagyüzemi gazdálkodás feltételei már alakuláskor látszott, hogy nem megfelelőek. A 278 kat. hold föld egymástól 1–3 km-es körzetben 33 darabban volt. A földhözjuttatottak a tavaszi vetőmagot, árpát, kukoricát mind beadták a közösbe, a hiányzó területre az állam biztosított vetőmagot. A betakarítási munkákat időben elvégezték és teljesítették az előírt 80 kh búza vetését. A jövő évi jobb termés érdekében a munkaversenyt a csoport szükségesnek

látta, és a megye legjobb csoportjainak versenyre való kihívását tették közre.¹⁸ Minden dolgozó tag a teljesített munkaegységre kapta járandóságát. Egy munka-egységre 8 kg búzát, 4 kg árpat, 4 kg zabot, 6 kg csöves kukoricát.

1949-ben alakult meg a **Fürst Sándor tszcs.** és Tegehalmon¹⁹ 1949. január 1-jén a Ta. 2206 és Ta. 2229 szám alatti életképtelen mártélyi bérlőcsoportok beolvadásával újjáalakult a **Rákóczi Ferenc tszcs.** Elnök: ifj. Muzsik Ferenc (1949), Radics Mihály (1949–1950).

A **Kossuth Lajos tszcs.** az Erdei Mihály és a Sallai Imre tszcs. egyesülésével 1949. január 12-én alakult meg 305 kat. holddal, melyből 275 kat. hold volt a szántó. Elnök: Ambrus Sándor (1949) Komlói Sándor (1949) Németh Vilmos (1949–1950).

Állatállományukat 7 ló, 6 szarvasmarha, 37 juh és 5 anyakoca képezte. Megalakuláskor 1 db fekvőmotor, 4 db kocsi, 2 db lógereblye, 10 db lófogató eke, 5 pár borona, 2 db rosta és 3 db vetőgép alkotta a gazdasági felszerelésüket. Elvetettek 190 kh búzát (átlagtermés 8.5 q), 30 kh árpat (átlagtermés 8 q), 80 kh kukoricát (átlagtermés 3 q), 18 kh napraforgót (átlagtermés 3 q), 1 kh cukorrépát (átlagtermés 30 q) s felhasználtak összesen 324 q műtrágyát. A gyenge átlagterméshez az aszály mellett a gyenge munkaszervezés nagymértékben hozzájárult. A gondot az okozta, hogy a tagság fele a városban, fele a tanyán élt. Sok vizzályra adott okot az, hogy az első évben a munkaegységre elvégzett munkákat felmérés helyett taláalomra, bemondás alapján napok elteltével írták fel.⁽¹⁹⁾

Sor került Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Karácsonyi Ferenc nevét viselő tszcs. névváltoztatására, mely szerint: A Rákosi Mátyás tszcs. nevét úttörő szerepére való hivatkozással **I-es számú tszcs.**-re változtatták. Elnök: Dani Imre (1949), Kerekes József (1949–1950).

A Gerő Ernő tszcs.-t **Vörös Október tszcs.**-re keresztelték. Elnök: Megyaszai Pál (1949), Fejes János (1949–1950), Zöld Imre (1949–1950).

A Karácsonyi Ferenc tszcs. pedig **Ságvári Endre tszcs.** lett. Elnök: Nagy Sándor (1949–1950).

Új elnök lett választva a Dózsa tszcs.-ben: elnök: Dezső Lajos (1949–1950) és a Tánccsics tszcs.-ben: elnök: Palotás Imre (1949–1950) személyében.

Hódmezővásárhelyen is, a termelészövetkezeti mozgalom a kiszélesedés útjára lépett. A szövetkezeti gazdálkodás érdeméért lett feltüntetve a parasztság nagyszámban való áramlása a termelészövetkezetekbe, melynek az eredményeként 1949 augusztusában megszűnt a kenyérjegy és felemelték a fehérliszt fejadagját.²⁰ Mindezt a terménybeadási kötelezettségek teljesítése tette lehetővé, mely a dolgozó parasztságtól adott csattanós válasz volt a kulákok mesterkedéseire. Különösen kiemelkedő volt Kotormán Imre P.909 545%-os, Garai Sándor Csillag u 325%-os és Mohos József Ta.1891 240%-os terménybeadási eredménye.²¹

Az 5 éves tervben átalakításra fog kerülni a vásárhelyi határ éghajlata, – és ebből adódóan a mezőgazdaság szerkezete is, – hirdették a lelkes agitátorok, akik arról beszéltek, hogy az országban az 5 éves terv során 200.000 kh-on 40 millió kg gyapotot fog teremni, melyből Hódmezővásárhely 1000 kh gyapot termelésével veszi ki a részét. E célból a 130.000 kat. holdas határban, ahol 316 kh erdő van, a tervidőszak végé-re 32.500 kat. hold erdő lesz, mely nekiveti hátát a káros ÉNy-i szélnek. Hódmezővásárhely a gyapottermelés délvidéki központja lesz, a Maczelka féle tanyán több millió forintos beruházással raktárokkal, laboratóriumokkal, keltető melegágyakkal épül fel a gyapotkísérleti telep, mely Szentendről kerül Hódmezővásárhelyre.

A Dózsa tszcs.-ben májusban elvetett 1000 négyszögöles területen szépen fejlődött a gyapot. Az előnevelt palántákból és a korai szántóföldi vetésű gyapotmagból szeptemberre

felpattantak a tokok „s kovásodásra került a jó minőségű, finomszálú, puha, fehér gyapot a beleágyazódott sötétbarna magokkal.”²² Október 20-án megkezdődött a gyapot szedése Hódmezővásárhely határában. A Kossuth tszcs. 1949. évi zárszámadó közgyűlése, Szalacsek Titusz központi a mezőgazdasági igazgatóság mezőgazdasági osztály kiküldöttje beszél a tszcs. munkájáról. „Jó munkájukat – mondotta – ékesen bizonyította, a 16 forint 14 filléres munkaegység. A párt és annak vezére, Rákosi elvtárs mindent meg fog tenni a jövőben a csoportok segítését illetően. Iskolákon és szemináriumokon történik a segítés. Gépek százanak gyártásával törekszünk arra, hogy könnyebb legyen termelészövetkezeteink tagjainak munkája, mert csak így érhető el az, hogy erején felül ne dolgozzon senki.” Kitért arra is beszédében, hogy „Nagyon fontos a munkaegység pontos vezetése és az, hogy a munkáját szívvel, lélekkel csinálja mindenki, de azzal, hogy ha nyakló nélkül osztogatjuk a munkaegységet, azoknak rontjuk a munkájuk értékét akik becsületesen dolgoznak. Sok helyen – itt nem – hibák voltak a munkaszervezés területén is. A családtagokat kizárták a munkából. Míg a kuláknál dolgoztunk, a feleség is ott dolgozott. Most sok helyen ez nem így van. Nagyon fontos, hogy mindenki dolgozzon. Ha ebben a tszcs.-ben továbbra is az egész éven át tapasztaltak szerint viszonyul mindenki a munkához, az eredmény még jobb lesz.”

A felszólaló Molnár Sándor arra buzdított minden családtagot, hogy lépjenek be tagnak. „Célunkat, hogy a dolgozó kisparasztoikat fel tudjuk menteni a kulákság elnyomása alól. Ezt még jobb, példaadóbb munkával lehet elérni. Gyakorlati példa és jó propaganda alkalmazásával. Láthatjuk, hogy egy év munkájával mit értünk el azokkal szemben, akik még egyénileg dolgoznak. Jól nézzük meg azokat, akiket sorainkba fogadunk. Osztályidegenek, kulákok ne kerüljenek sorainkba. Meg kell tanulnunk a munkaegység helyes vezetését. Erre minden egyes tagnak megvan a lehetősége, nem úgy, mint a múltban, mikor csak azt tanultuk meg, milyen ágyat lehet az istállóban a jászolban csinálni.”

Hosszú vita kerekedett az évközben elért munkaegység be-, ill. nem beírásáról. A személyeskedésig fajuló vitát Bozó Lajos elnök zárta le „a munkaegység körüli problémákról tudott a csoport minden tagja, de senki meg se próbálta helyrehozni azt. Ha ez megtörtént volna, akkor most nem lenne mibe kételkedni. Ne higgyünk annak, hogy most ki mit mond! A jövőben mindenki győződjön meg személyesen a dolgok állásáról!”

A Csapajev tszcs. közgyűlésén sokkal több és súlyosabb probléma került felszínre. Már az év kezdete tele volt gonddal. Állami támogatással (fejadag, művelési előleg, szántási, vetőmag hitellel) indultak. Fejadag és „zsír hitel” kiosztása után könnyebben ment a munka. Az aratást a gépállomás gépeivel és néhány kölcsönként aratógéppel sikerült megfelelően elvégezni. A tagság a cséplést követően augusztusban három hétig nem dolgozott. Nem tetejezték be a szalma és törekkazlak tetejét. Azért hagyták renden megrohadni a lekaszált lucernaszénát, és azért nem kapálták meg a cukorrépat, mert hittek a kulákpropagandának, hogy rövidesen kezdődik a háború és az orosz tankok itt fognak felvonulni Jugoszlávia felé. A megrohadt lucerna-széna és 15-20000 kéve kukoricaszár mintegy 10000 forint értékű takarmány veszteséget jelentett. Látható javulást hozott az új tagok belépése, akik igyekeztek megmagyarázni, hogy most már nem a benzines Tóthnak a vagyonáról, hanem a sajátjukéről van szó. Gondot jelentett az is, hogy az egyik tanyában lakó 9 főből álló család, kiknek földje tagosítással került a tsz táblájába, melyért csereingatlant kaptak tanyával, de számukra az nem volt megfelelő, mert kicsi és rossz volt, így továbbra is a tsz tanyájában laktak.

A környéken élő dolgozó parasztok látva a tszcs.-ben uralkodó állapotokat nem igen éreztek kedvet a belépésre. Nem voltak bizalomgerjesztők a tszcs. 80-100 éves, vályogból

készült leromlott, dűledező épületei. A lucernaszéna a szállító kocsikról ledobálták, nem rakták össze kazalba, rothadásnak indult. A nyitott pajtában 130 q kukoricát, nemcsak az eső károsította, hanem naponta baromfik és egyéb jószágok tucatjai taposták. A 15 forint 60 fillér úgy jött ki munkaegységenként, hogy a csoport 40000 forintos földhaszonbértartozására a zárszámadás után derült fény.

Tszcs.-be belépéskor bevitt saját és egyénileg bérelt földterület 1949. december 31-én

Szövetkezetek	Bajcsy Zs. tszcs.			Bem tszcs.			Dózsa tszcs.		
	Tag- létsz	Föld kh		Tag- létsz	Föld kh		Tag- létsz	Föld kh	
		Bevitt saját	Egyéni. bérelt		Bevitt saját	Egyéni. bérelt		Bevitt saját	Egyéni. bérelt
Nincstelen mezg.-i munkás	21			9			42		
0-3 kh-dal rendelkező				1		2,5	4	6	
3-5 ~				2	7,5		6	30	
5-8 ~	1	8		2	6	7			
8-10 ~							1	10	
10-15 ~									
15-20 ~	1		18						
20-25 ~				1					
25- ~									
Összesen	23			15			53		
	Előre tszcs.			Engels tszcs.			Farkas Mihály tszcs.		
Nincstelen mezg.-i munkás	12			6			25		
0-3 kh-dal rendelkező	3	5		2	5				
3-5 ~	2	8		8	30	4	8	15	25
5-8 ~	3		17	12	50	22	5	29	7
8-10 ~	6		48	2	8	8	5	28	46
10-15 ~	4		46	5	21	37	1		15
15-20 ~				1	16				
20-25 ~				1		23			
25- ~									
Összesen	30			27			44		
	Karácsonyi Ferenc tszcs.			Kossuth tszcs.			Lenin tszcs.		
Nincstelen mezg.-i munkás	6			14					
0-3 kh-dal rendelkező				1	2		5	15	
3-5 ~	8	37		4		40	13	59	
5-8 ~	10	75		6	6	36	13	100	
8-10 ~	5	45		6	13	155			
10-15 ~	3	43		13	13	18			
15-20 ~	1	18		1					
20-25 ~									
25- ~									
Összesen	33			45			40		
	Marx tszcs.			Május 1 tszcs.			Rákóczi tszcs.		
Nincstelen mezg.-i munkás	17			7			13		
0-3 kh-dal rendelkező	4	5	2						
3-5 ~							5	24	
5-8 ~	11	57					8	41	12
8-10 ~	4	34	28,5	1		10	1	9	
10-15 ~	1		11,5				1	8	3
15-20 ~	1		18,5	3	42		1	4	15
20-25 ~	3		73						
25- ~									
Összesen	41			11			29		

	Rózsa Ferenc tszcs.			Sallai tszcs.			Vörös Partizán tszcs.		
	Tag- létsz.	Föld kh		Tag- létsz.	Föld kh		Tag- létsz.	Föld kh	
		Bevitt saját	Egyéni. bértelt		Bevitt saját	Egyéni. bértelt		Bevitt saját	Egyéni. bértelt
Nincstelen mező-i munkás 0-3 kh-dal rendelkező	29	4	1	20	6		4	2	
3-5 ~	3	4	1	2	6		1	2	
5-8 ~	2	5	5	13	58				
8-10 ~	4	14	15	17	92		1	5	
10-15 ~	3		35	8	56		1	2	7
15-20 ~				6	76		1		15
20-25 ~				1					49
25- ~				2					
Összesen	39			69			10		

	Tsz, tszcs. tagok száma (fő)	Közös munkában részt vevő tszcs.-tag (fő) 1949. december 31-én	Családtagok akik nem vesznek részt a közös munkában	
			Keresőképes	Nem keresőképes
Bajcsy Zs.tszcs.	23	5	19	47
Bem tsz	14	11	15	40
Dózsa tsz	53	9	10	71
Előre tsz	30	10	19	-
Engels tsz	37			
Farkas M. tszcs.	45	2	2	70
Karácsonyi tszcs.	107	6	-	68
Kossuth tsz	45	20	1	91
Lenin tsz	40	16	4	53
Marx tsz	42	8	17	71
Május 1 tsz	11	14	-	11
Rákóczi tszcs.	29	-	2	36
Rózsa F. tsz	41	-	12	27
Sallai tsz	69	-	-	135
Vörös Partizán tsz	10	8	-	12
Összesen:	586	109	101	732

1950-ben új tszcs. csupán egy alakult, viszont közigazgatási területrendezés miatt három tszcs.-t elcsatoltak három tszcs. egyesült, tehát hat tszcs.-vel csökkent a tszcs.-k száma. Új nevet vett fel két tszcs. Működésüknek feszítő problémáit mutatta, hogy tíz tszcs.-ben történt elnökváltás, elsősorban a gyenge jövedelem miatt. Többségük eladósodott az 1948/1949-es gazdasá-

gi évben. A felvett hiteleiket nem tudták visszafizetni, veszteséges gazdálkodásuk miatt. Kétség-telen, az egy tagra eső földterület irreálisan nagy volt, mely állandó munkaerő-hiányt idézett elő.

1950. január 22-én alakult a **Felszabadulás tszcs.** Elnök: ifj. Bera István (1950–1951). 5 család, 11 taggal, 53 kh földterülettel alapította. Megalakulásukkor volt 3 jó kondícióban lévő, de öreg lovuk. Gazdasági felszere-lésüket 2 db eke, 2 db borona, 2 db kocsi, 1 db henger, 1 db vontatókocsi, 3 db kocsikötő kötél, 2 db ekeka, és 2 pár lószerszám alkotta.

Az egyesülések sorát 1950. augusztus. 20-án az Ady tszcs. és a Vörös Október tszcs. egyesülése nyitotta meg s megalakult az **Alkotmány tszcs.** 230 kat. hold földön. Elnöknek Kovács Pált a Vörös Október tszcs. elnökét választották (1950–1951). Ő már 1950-ben hatodik elnöke volt az 1948. október 1-én alakult tszcs.-nek. Ez jól példázza, hogy ebben az időben elnöknek lenni igen hálátlan feladat, sokszor rákényszerített tiszttség volt. „Valakinek ennek is lenni kell” – mondták az épp soros tszcs. elnökök, vállalva rövid tisztavirág életű beosztásukat, mivel minden rossznak ők voltak az okozói könnyen leváltották őket, az esetek többségében a menesztett elnökök nem kis örömére.

A palái²³ Május 1 tszcs. 1950. november 1-jén egyesült a tegehalmi Rákóczi tszcs.-vel. Az újonnan alakult tszcs. mártélyi **Haladás** néven Mártélyon működött. Elnökök: Mérái József (1950), Takács Ferenc (1950).

Ugyancsak 1950 őszén egyesült a Bajcsy-Zsilinszky Endre tszcs. és a Tolbuchin tszcs. **Vörös Partizán tszcs.** néven. Elnökök: Kócsó József (1949–1950), Koch Sándor (1950) Az egyesült tszcs. földterületéből 123 kat. hold szántó volt. A tszcs.-t megalakító 29 család 31 tagjából 30 fő agrárproletár és 1 fő kisparaszt volt. Állatállományuk 6 lóból, 1 csikóból és 2 borjúból állt. Gazdasági felszerelésüket 3 kocsi, 3 lófogatú eke, 3 borona, 2 vetőgép, 2 triór és 1 Hoffher alkotta. Gazdálkodásukat a sokféle tagolt földterület nehezítette, de ennek ellenére 1950 őszén időben végeztek a búza, és az ősziárpa vetésével. Rövidlejárátú hiteleik egy részét is visszafizették.

Közigazgatási (járások létrejöttével) területrendezés miatt A Bacsó Béla és a Petőfi tszcs. Vásárhelykutashoz, később Székkutashoz került. A Fürst Sándor tszcs. pedig Mártélyhoz.

Két új név jelent meg a tszcs. között, de ez valóban csak egy új nevet jelentett, mert az „**Előre a szocializmusért tszcs.**” hosszú neve **Előre tszcs.** névre rövidült. Elnök: Bordás Lajos (1949), Szűcs Sándor (1949–1951). A megindult tavaszi munkák során a fajtakisérleti intézet irányításával a bodzási úton²⁴ előnevelt rizspalántát palántáztak, mivel kubikus lé-tükre egyáltalán nem értettek hozzá. Orovecz Ferenc, Nagy Kardos Lídia és Tárkány Szűcs nagygazdák állami tulajdonba vett tanyáin 1db ló, 2 db bivaly és néhány sertés képezte állatállományukat.

Volt még néhány vetőgépjük és kocsijuk, melyhez hitelből vettek még lovat és néhány kocsit. 1949-ben 6 db öreg disznót utalt ki a hatóság segély címen a tszcs. részére A disznóvágás előtt felvetődött a kérdés, hogyan osz-szák fel igazságosan a húst. A közös döntés értelmében elraktározták aratás és cséplés idejére a zsírt és szalonnát. Az alapítók kaptak húst és kolbászt, az újonnan belépők cirokkal töltött hurkát. Hiába termeltek 37 kat. holdnyi területen rizst, hurkába nem jutott, mert mind be kellett adni.

Az I-es számú tszcs. **Somogyi Béla tszcs.** nevet vette fel Elnök: Bán János (1950–1952).

Nehéz körülmények között folyt az élet a tszcs. -ben. Különösen nagy gondot jelentett, hogy a tagoknak nem volt elegendő kitartásuk élelmiszerből. Az elnökök úgy segítettek a tagjain, ahogy tudtak (sokszor vállalva a kockázatot is). Dózsa tszcs.-ben a csoport hízott

sertései közül egy sertést DÉFOSZ engedéllyel levágtak és egyenlő arányban a tagok között szétmérték.²⁵

A 32 tagból álló földterületen gazdálkodó Rác Gyula rizstermelő szakcsoport 1950 tavaszán állami támogatásként kapott 6 lovat, 2 ökröt, 10 tehenet és 10 anyakocát kapott, melynek ellentételeként központi előírásra vetni kellett kukoricát, napraforgót, ávizst, koriandert, gyapotot, de a sokféle és munkaigényes növényápolási munkákat nem tudta elvégezni, mivel a nagy területen termelt rizs gyomlálása minden kézi erőt lekötött.

A Kossuth tszcs. 1949-ben 112.364 forint beruházást eszközölt ló, lószerszám, szekér és gépi felszerelés vásárlására. Kovácsműhelyüknek bővítésére saját erőből 20.112 forintot fordítottak.

Búzából	196 kat. holdon átlagában	9,0 q
Árpából	40	–,– 2,5 q
Rozsból	20	–,– 9,5 q
Kukoricából	60	–,– 4,0 q
Napraforgó	50	–,– 2,5 q termést takarított be.

A jobb termés megalapozása érdekében növényfélésegenként mintegy 380 q műtrágyát szórt ki.

A Rác Ferenc rizstermelő szakcsoportnak, hogy tudjon boldogulni, a Schönhertz Zoltán tszcs. kölcsönzött 5 lovat, mert a munkák igen szervezetlenül folytak, mivel a tagok nem tartották magukénak a csoportot a közös munkában alig – alig vettek részt. Leginkább csak akkor jelentek meg, ha valamit osztottak.

Gyenge terméseredményeiknek – búzából 8 q, árpából 7 q, kukoricából 7 q volt az átlagtermés – az volt az oka hogy szórtak ki műtrágyát, 50 kh-ról nem takarították be a terményt, így az őszi mélyszántást elvégezni a gép-állomás nem tudta. Bár az állammal szembeni kötelezettségeit – adó, beszolgáltatás – rendezte a szakcsoport, a rövid lejáratú hiteleit visszafizetni már nem tudta.

A Sallai Imre tszcs. területe 26 tagból állott. A sok tagból álló terület tavaszi vetési munkáit avval segítette az, állam hogy a tszcs.-nek kiutalt 4 lovat, így a vetést részben kézzel részben géppel történt. Elvetettek 184 kh búzát (átlagtermés 9q 60 kg), 42 kh árpát (átlagtermés 7 q 80 kg), 98 kh kukoricát (átlagtermés 3 q 60 kg volt az aszály miatt), 33 kh napraforgót (átlagtermés 5 q 50 kg), cukorrépát 6 kh-on (átlagtermés 56q 80 kg). Termeltek még zabot 18, olajlent 5, ricinust 3, kendert 5 kat. holdon valamint gyapotot 1800 négyszögön. Az aratás aratógéppel illetve kiskaszával történt.

Az állam a tavasszal juttatott 20 db anyakoca állomány mellé ősszel 15 db tehenet és 150 db-ból álló juhot valamint 2 db lovat juttatott a tszcs.-nek. Így az őszi mélyszántáskor a gépállomás által felszántott földön a tszcs. 8 pár lófogattal végezte el a búza, ősziárpa, rozs vetését. A 164 kh búza és 20 kh őszi árpa vetésük-re 42 q szuperfoszfátot szórtak ki.

Zárszámadáskor visszafizetett a tszcs. a felvett 112.139 Ft beruházási hitelből 35.590 Ft-ot. Beruházás 9.125 Ft értékben saját erőből épületjavításra, kocsi és melegágyi készlet vásárlás révén valósult meg.

A Szabadság tszcs.-nél sem lett a növényápolási munka időben, jó minőségben elvégezve. Növelte a gondjukat hogy a juttatott földekhez igen nagyterületű állami földeket csatoltak. Az aratás részben kiskaszával, részben egyéni tulajdonban lévő, hatóság által kiutalt aratógépekkel folyt. A kiutalt gépekért a tszcs. csak részben vagy egyáltalán nem fizetett. A tszcs.-ben a tagságnak kb. 20%-a tevékenykedett, a többi tag időszakai munkákat vállalt

ott ahol készpénzzel fizettek. Az állammal szembeni kötelezettségét a tsz 100%-ra, más terményekből 150%-ra teljesítette. Ősszel a tszcs. saját maga által termelt vetőmagot vetett gépállomási segítséggel és ekkor már saját, jószágállománnyal is rendelkezett.

A Vörös Október tszcs. tagjainak nagy része egyszerűen kiállt a munkából, mert a tszcs. gyenge kukoricatermés miatt az egyéni sertéstartóknak nem tudott megfelelő mennyiségű kukoricát osztani, mellyel meg tudták volna hizlalni az egész évi zsír és húszükségletüket biztosító sertéseket. Családonként mindössze csak 200 kg kukorica jutott.

A Lenin tszcs. 1950. január 13-i taggyűlésén Dancs Imre, a szentesi mezőgazdasági igazgatóság kiküldöttje volt kénytelen a tszcs. „kényes” ügyeivel foglalkozni. Előadta, hogy a tszcs.-ben uralkodó állapotok gátolják, hogy a még kívülálló parasztok belépjenek tszcs.-be. Ahol az elnök elhanyagolja a tszcs. ügyeit, nem megfelelő hangnemben beszél a csoport tagjaival, ott érthetően lázadoznak a csoport tagjai, ott nem fejlődhet a csoport. A tszcs. elnökhelyettese felszólalásában arról beszélt, hogy a tagság úgy tudja, hogy az elnök le van váltva. Ha ez nem így van, akkor ezt most meg kell beszélni s feltette a kérdést, hogy leváltása után maradhat-e tag az elnök, mert „ha most újjáalakul a csoport vezetése, újjá kell alakulni a szellemnek is, hogy haladhassunk a szocializmus felé.” A tagság Körmenői Józsefet választotta meg elnöknek, de tevékenysége nem tudott lendületet adni a tszcs.-nek. A munkák továbbra is szervezetlenül folytak, mely megmutatkozott a terméseredményekben. Búzából 9 q, ár-pából 6 q, kukoricából 5 q volt az átlagtermés.

A Csapajev tszcs. növénytermesztési eredményei is igen szerények voltak. Búzának 10,50 q-ás átlagtermése jó jónak volt mondható, de kukoricájuk 4,50 q-ás átlagtermése elképesztően gyenge eredmény, mivel nem kapálták meg egyszer sem. Gyapotból 5,80 q termést takarítottak be holdanként. Adó és beszolgáltatási kötelezettségüknek eleget tettek, ellenben 114.000 Ft forgóhitel tartozásukat nem tudták visszafizetni.

Az Engels tszcs.-ben a rossz időjárás ellenére búzából 12 q, árpából 9 q, kukoricából 15 q volt az átlagtermés. 20 kh-nyi terület kivételével az őszi mélyszántást teljes egészében elvégezték.

A Táncsics tszcs.-ben gondot okozott, hogy több fajta munkára nem volt megszabva munkaegység. Az őszi vetéseket idejében elvégezték a műtrágyát az ősziek alá kiszórták és a talaj-előkészítést a tavaszi vetések alá elkészítették.

A Somogyi Béla tszcs. tagjainak 60%-a vett részt a közös munkában. Termeltek búzát 1215 q-át (átlagtermés 12 q), kukoricát 318 q-át (átlagtermés 9 q), árpát 203 q-át (átlagtermés 6,7 q), rizst 630 q-át (átlagtermés 22,5 q), gyapotot 11 q-át (átlagtermés 3,2 q) volt.

A Szántó Kovács János tszcs. – bár az aszály jelentős károkat okozott és tagság egy része sem példamutatóan vette ki részét a közös munkából – állami kötelezettségét 270%-ra teljesítette. Átlagtermésük búzából 9,8 q, árpából 5,5 q, zabból 4,5 q, kukoricából 4,5 q, napraforgóból 6,2 q volt. Az őszi mezőgazdasági munkákat időben elvégezték. Elvetettek 130 kh búzát, 16 kh ősziárpát, 5 kh repcét, 8 kh takarmány keveréket.

A Marx tszcs.-ben komoly problémák voltak a munkaegység elszámolása területén, mely kihatott a munka-szervezésre és ezen keresztül a munkafegyelemre. 1950-ben a tsz állami kötelezettségét 986%-ra teljesítette.

A Sztahanov tszcs.-nek 78 kh búza, 30 kh árpa, 26 kh kukorica, 7 kh cukorrépa vetés igen gyenge átlagtermés eredményét csak részben magyarázta a mostoha időjárás, inkább a helytelen munkaszervezés, a tsz-ben uralkodó nemtörődömség, és az igen kevés létszámú tagság volt az oka.

A Ságvári tszcs. viszonylagosan jó termelési eredményeket ért el. Búzából 100 kh átlagában 12,50 q, árpából 35 kh átlagában 12 q, kukoricából 68 kh átlagában 14 q, gyapotból 5 kh átlagában 4 q átlagtermést ért el.

1950-ben a hőmezővásárhelyi tszcs.-ben 1 munkaegységének értéke zárszámadásokon az alábbiak szerint alakult:

Ady Tszcs.	13 forint 93 fillér
Bajcsy-Zsilinszky Tszcs.	11 forint 55 fillér
Bem Tszcs.	15 forint 42 fillér
Csapajev Tszcs.	12 forint 50 fillér
Dózsa Tszcs.	11 forint 36 fillér
Előre Tszcs.	14 forint 02 fillér
Engels Tszcs.	14 forint 47 fillér
Felszabadulás Tszcs.	25 forint 72 fillér
József Attila Tszcs.	14 forint 85 fillér
Kossuth Tszcs.	15 forint 20 fillér
Lenin Tszcs.	15 forint 06 fillér
Marx Tszcs.	14 forint 50 fillér
Május 1 Tszcs.	8 forint 43 fillér
Rác Ferenc Tszcs.	20 forint 51 fillér
Rózsa Ferenc Tszcs.	13 forint 22 fillér
Sallai Imre Tszcs.	13 forint 02 fillér
Ságvári Tszcs.	16 forint 10 fillér
Somogyi Béla Tszcs.	15 forint 25 fillér
Szabadság Tszcs.	13 forint 77 fillér
Szántó Kovács J. Tszcs.	14 forint 49 fillér
Sztahanov Tszcs.	12 forint 11 fillér
Táncsics Tszcs.	11 forint 92 fillér
Tolbuchin Tszcs.	7 forint 20 fillér
Vörös Október Tszcs.	15 forint 21 fillér

1950-ben a tszcs.-k kb. 13.000 kat. hold területen 1100 dolgozó taggal gazdálkodtak. Az állóeszközök értéke 10222 m forint volt, melynek 64%-át épületek, 13%-át gépek és 23%-át tenyész- és igásállatok alkották. A 64% állóeszköz értéke 6.250 m forintot tett ki.

Saját forrásról – forgóalapról – az adott időszakban nem beszélhettünk, mert városi szinten, az üzemviteli célokra tartalékolt forgóeszközök értéke 2.061 m forint volt, melyet 2.612 m forint hitelállomány terhelte.

20 tszcs. veszteséggel zárta az évet. A zárszámadások pénzügyi egyensúlyának biztosítása érdekében a bank.

1.203 m forint összegű hitel prolongálására, ill. 17 tszcs. esetében 625 m forint forgóeszköz hitel felvételét engedélyezte. Városi szinten a tagok részesedése 2.490 m forint volt, melyből évközben előlegként 2381 m forint került kiosztásra. További részesedést zárszámadáskor csupán két tszcs. tudott biztosítani. A részesedés túlnyomóan természetbeniekből állott. Egy dolgozó tagra átlag 2.200–2.300 forint jutott. A tagok túlnyomó többsége földnélküli agrárproletár volt. Földjára 105 / m forint összegben került kifizetésre. A munkaegység értékét tszcs.-nként, a fenti táblázat mutatja. A gyenge jövedelem miatt sok

tszcs.-ben komoly elégedetlenségi jelenségek alakultak ki. A Vörös Partizán tszcs. zömmel kubikos tagjai egységesen a kilépés mellett döntöttek s vissza akartak térni eredeti kubikos foglalkozásukhoz.

A tszcs.-k gyengeségét megalakulásuktól kezdve a munkaerő, az alapvető gazdasági felszerelések és a szak-emberek hiánya okozta. A nem megfelelő anyagi érdekeltség kihatott a munkafegyelemre, azt negatív irány- ba befolyásolta. A legnagyobb gond az volt, hogy a tszcs.-k, munkájuk hatékonyságát figyelembe véve, nem váltak a nagyüzemi gazdálkodás vonzó gazdaságaivá.

Nem sokat változtatott a helyzeten az sem, hogy egy-két jobban gazdálkodó tsz-t, köztük a Hódmezővásárhelyi Dózsa Tsz-t is Kossuth-díjjal tüntették ki.

Viszonylag nyugodt esztendő volt az **1951-es év**, melyben 3 tszcs. alakulás mellett 1 tszcs. feloszlás volt. Tíz tszcs.-ben volt elnökváltás, az előző évhez hasonlóan.

1951. augusztus. 8-án alakult meg az **Új Élet tszcs.** (Elnök: Hős Nagy Ernő, 1951–1956).

1951. szeptember. 23-án alakult meg a **Petőfi tszcs.** (Elnök: Molnár István, 1951–1956).

1951. szeptember ?-án alakult meg a **Béke tszcs.** (Elnök: Tóth Mihály, 1954–1956).

Kétéves működése után, az 1951-es év végén feloszlott a Felszabadulás tszcs. (Elnöke: Lipcsei Imre).

A Hódmezővásárhely V. B. február 14-i gyűlésén fontos feladatként lett megjelölve a termelőszövetkezeti mozgalom kiszélesítése, a középparaszrok által létesített újabb tszcs.-k megalakítása. Darabos János előadó a feladat teljesítése kapcsán azt fejtegette, hogy „a szövetkezeti mozgalom ott mutat kizárólag csak fellendülést, ahol a már működő tsz jó eredményeket tud felmutatni.” Értékelve az elmúlt évet rámutatott arra, hogy az őszi mélyszántás 89%-os teljesítésére nem lehet okul felhozni az esős időt, hanem inkább egy csomó szabotázst az egyéni traktortulajdonosok részéről, mert ameddig a gépállomás traktora 50–60 kat. holdat szántott fel, addig az egyéni traktortulajdonos csupán 7–8 kat. holdat.

1951.január 1-jén Hódmezővásárhelyen az alábbi 21 tszcs. volt hivatalosan nyilvántartásba véve:

Tszcs.	Katasztrális hold	Taglétszám
Alkotmány	1677	162
Dózsa	794	92
Marx	470	81
Csapajev	867	62
Somogyi	435	87
Lenin	368	53
József Attila	369	67
Sallai	595	60
Szántó Kovács J.	345	63
Felszabadulás	406	34
Bem	331	30
Rózsa Ferenc	280	30
Engels	595	58
Táncsics	318	45
Rác Ferenc	257	36
Előre	560	43
Vörös Partizán	498	51
Szabadság	432	42
Kossuth	563	55
Sztahanov	309	49
Ságvári	555	85

A Tszcs.-ok vetésszerkezete a következőképpen alakult

Termények	búza	tavaszi árpa	tavaszi árpa	zab	kukorica	cukorrépa	gyapot
	KATASZTRÁLIS HÓLD						
Dózsa	170	33	69	30	162	-	100
Ságvári	180	40	30	-	101	6	20
Alkotmány	384	100	40	50	110	50	40
Marx	160	14	32	23	78	10	30
Csapajev	195	25	40	-	94	13	45
Somogyi	100	20	18	-	50	10	25
Szántó Kovács J.	128	19	23	-	50	-	25
Bem	99	15	20	14	55	5	10
Táncsics	100	10	17	10	52	10	20
Sztahanov	117	13	15	10	54	8	14
József Attila	90	17	5	6	60	5	10
Kossuth	196	29	30	20	54	5	10
Sallai	160	20	20	20	60	6	15
Vörös Partizán	126	26	20	10	50	-	22
Felszabadulás	125	15	12	-	28	-	-
Rácz Ferenc	63	10	23	5	30	5	16
Előre	109	16	22	16	60	-	5
Engels	135	18	32	-	100	10	15
Lenin	83	10	12	-	30	8	13
Szabadság	140	14	30	15	60	10	10
Rózsa Ferenc	65	11	26	-	-	5	8

Az Alkotmány tszcs.-ot 1951-ben 118 család 153 tagja alkotta. A tszcs.-nek különösen állatállománya növekedett meg jelentősen 1951-re. 49 ló és 12 ökör mellett volt 161 szarvasmarhája, 495 anyajuha, 200 báránya és 467 sertése. A szövetkezet keretén belül két állattenyésztő brigádot alakítottak Hemző János és Patkós Lajos, négy növénytermesztési brigádot Simon Sándor, Berta Imre, Angyal Sándor, Lőrincz István és egy kertészeti brigádot Kiss Ernő vezetésével.

A Csapajev tszcs. területe az 1951-es gazdasági évben igen megnövekedett, ezáltal megnőtt a különböző növényfélések területe is. Pl. a gyapot 35 kh-at foglalt el. A tagság főleg a háztáji területét művelte, mely ekkor már 1 kh-ban volt megszabva. A növényápolási munkákra iskolásokat, gyári munkásokat és tisztviselőket vett igénybe. A munkák nem voltak valami eredményesek. A tsz. növényei vállig érő gazban voltak. Az aratási és cséplési munkákban a tszcs. tagjai mellett szerződött munkacsapatok dolgoztak. A kalászosok és a káposztarepce jó termést hozott. A teljesen elgyomosodott gyapotvetésről gyapotot nem kellett betakarítani. Kukorica egyszer lett megekezve. Kapálva sem a cukor-, sem a takarmányrépa nem volt. A városi rendőrkapitányság az elmaradt növényápolási munkák miatt felelősségre vonást kezdeményezett feljelentés alapján a tszcs. vezetősége ellen. A mezőgazdasági osztály akciót kezdeményezett az elmaradt növényápolási munkák megszervezésére. A kezdeményezés eredménytelenül végződött, így a felelősségre vonási eljárás is abbamaradt. Mindezek ellenére a beszolgáltatási kötelezettségüknek eleget tettek. A 17 forintos értékű munkaegységbe árpát, kukoricát, olajpogácsát, cukrot, szappant, mindent amijük csak volt „összeszedtek”.

1951-ben kapott az Engels tszcs. az államtól 4 lovat, 6 fejős tehenet, 4 növendék marhát és 20 anyakocát. A földterületük közel duplájára, 402 kh-ra növekedett, melyből 371 kh volt szántó. A tagok létszáma 125 fő volt, csupán 29 fővel gyarapodott. A tszcs. munkáit két brigádba szerződött tagság végezte Tóth Imre és id. Molnár Sándor vezetésével.

A Rácz Ferenc tszcs. területe 129 kh-ról 257 kh-ra emelkedett a 35 tag számának 2 fővel való növekedése mellett. Kis létszámuk miatt minden munkával állandó késésben voltak. 1951-ben felszedtek 3 kh cukorrépat és levágtak 15 kh kukoricaszárat. Növelte a gondokat a vezetőségben folyó állandó jellegű személyi vita, melynek megoldását az elnökváltástól várták. A Bem tszcs.-ben is állandó jellegű személyi viták dúltak. Egyesek megállás nélkül uszítottak a vezetőség el-len. A tagok a munkát nem vették komolyan, nem is dolgoztak lelkiismeretesen, aminek eredményeként a búza későn lett elvetve, mely 10 kh-on nagyon hiányosan kelt ki. Kiették a varjak. Műtrágyát csak búza és gyapot alá szórtak ki. Termés-eredményeik ezáltal igen gyengék voltak, a búza kivételével. Kukorica átlagtermése alig érte el a 3,5 q-át. A tagság összes munkaerejét a gyapot és a rizsföldek megmunkálása kötötte le. Több száz kh kapásnövény megmunkálására már nem jutott elegendő munkaerő, annál is inkább, mert a tagság a háztáji megmunkálásával volt elfoglalva, miután létfenntartását kizárólag csak ebben látta. A Sallai tszcs. is kénytelen volt minden erejét a gyapottermelésére koncentrálni, így nem egyelték ki a takarmányrépát, s a kukoricát sem tudták megfelelően megmunkálni. A felelősségre vonás alkalmazása mellett sem. Különböző növénytermeltető vállalatok és az irányítószervek az általuk ajánlott növényfélések terme lését szorgalmazták. Ebből adódóan nagy területek estek ki a termelésből.

1951-ben az aratás részben lóvontatású aratógéppel és kézi erővel, kiskaszával folyt. A hordást bér munkásokkal oldották meg, a cséplést viszont saját erővel. Búzából 13 q volt az átlagtermés. Lehetetlen állapot alakult ki a gyapot és a cukorrépa termelésénél. Mikor megjelent a gyapottermeltető vállalat kiküldöttje, minden munkaerő azonnal a gyapotföldre lett csoportosítva. Délután a cukorrépa-termeltető vállalat kiküldötte érkezett, s ekkor mindenkit a cukorrépa-földre küldtek. Mindegyik termeltető vállalat saját termelvényének munkáit igyekezett időben, minden körülmény között elvégeztetni, sokszor a rendőrség és az állambiztonsági hatóság bevonásával. Ez a módszer a vezetőség és a tagság együttes ellenállásához vezetett. Talán a Szántó Kovács János tszcs. alkalmazkodott legjobban az új körülményekhez. A munkáknak időben és jobb minőségben való elvégzése céljából állandó brigádot és munkacsapatot szerveztek. A 340 kh-ra növekedett földterületen, mely mind szántó volt, egy növénytermesztési brigádot alakítottak Janovszki József vezetésével, melynek 28 tagja volt. Ezen belül 4 munkacsoport működött 7-7 taggal. A brigád megkapta a munkához szükséges gazdasági felszereléseket, így az előző napon megszabott feladatokra fel tudott készülni. Az állattenyésztési brigád vezetője Lázár Sándor volt.

A Szabadság tszcs. területéhez hozzá lett csatolva 1951-ben jelentős nagyságú terület, az egyéni termelők által elhagyott földekből, így az egy tagra jutó földterület 20 kh-ra növekedett, melynek megmunkálására képtelenek voltak.

Nap mint nap sok bajjal küszködő tszcs.-k „hátán púp volt” a rájuk erőszakolt gyapottermelés, melyből Hódmezővásárhely területére központilag 447 kh volt előirányozva. Ennek teljesítése kötelező volt. Már kezdetben gondot okozott, hogy „csak” 346 kh 800 négyzetölet tudtak elvetni. Kiesett 80 kh a Vörös Partizán tszcs. területén, ahol a gyapotvetésre kijelölt mély fekvésű terület – a még 1950-ben feljött talajvíz miatt – annyira elgyomosodott, hogy vetésre alkalmas talaj előállítására oly nagymérvű talajművelést kívánt volna, melyet az uralkodó igen száraz időjárás nem tett lehetővé. A Somogyi tszcs.-ben kijelölt 7 kh területet azért nem lehetett bevetni, mert az előző évi jégverés által kivert gabonamag kikelt és áprilisra, 30 cm-re megnöve valóságos búzatáblát alkotott. Alkotmány tszcs. a nagy esőzések miatt 75 kh helyett 27 kh-at tudott elvetni.

A hatósági ellenőrzések gondos gyapotápolást találtak a Szabadság, Engels, Ságvári, József Attila, Kossuth, Marx, Dózsa Tszcs.-ben. Elégedetlenek voltak viszont a Vörös Proletár, Alkotmány, Bem, Csapajev tszcs.-ben folyó növényápolási munkákkal.

Októberben „Gyapotnap” szervezésében már állandóan szedni kellett az érett gyapotot. Az Alkotmány tszcs. területén 64 általános iskolás, a Ságvári tszcs. területén 70 általános iskolás szedte a gyapotot. Október végén a városi tanács dolgozói részére a Dózsa tszcs.-ben szerveztek gyapotszedést társadalmi munkában vasárnapra. Mivel a városi tanács dolgozói közül senki sem jelent meg, így az 54 tag kénytelen volt segítség nélkül szedni a gyapotot.

November 5-i VB ülésen beszámoló mezőgazdasági osztályvezető a gyapot betakarítását értékelve igen nagy lemaradásról beszélt. Különösen aggasztónak ítélte meg a helyzetet a Szabadság, Marx, Csapajev, Alkotmány tszcs.-ben. Példaként hozta fel a Rácz Ferenc tszcs.-t, ahol naponta 10 – 12 MNDSZ aktivista dolgozik, s nemsokára befejeződik a gyapot szedése.

November 20-ra végezni kell a gyapotszedésével – szövelt a VB határozata. A kijelölt időpontra csak a Dózsa és az Engels tszcs. végzett. Míg a gyapot nincs leszedve, a vetésen kívül más munkát végezni nem lehet – született meg az ellentmondást nem tűrő újabb VB utasítás. December elején a József Attila, Ságvári, Sztahanov, Szabadság, Sallai és Vörös Partizán tszcs.-kben még szedték a gyapotot. Egyedül a Rácz Ferenc tszcs. jelentette, hogy befejezte a gyapot szedését. A kötelezően, elnök aláírásával ellátott (e nélkül a jelentés érvénytelen volt) jelentésekből kiderült, hogy a december 10-én lejelentett 134 q leszedett gyapot gubó mennyisége egy hét alatt 237 q-ra növekedett. Már senki sem kínlódott avval, hogy a leszedett gyapotgubókból kitépkedje a gyapotot! Az Alkotmány, Előre, Somogyi tszcs. vezetői megunva az állandó gyapotmizériát, 12 kat. hold gyapotot önhatalmúan kiszántottak. Nyomban meg is indult ellenük az eljárás. December 15-én újabb utasítást kaptak azok a tszcs.-k, akiknél még betakarítatlan gyapot volt, hogy a szedetlen gyapotterületet fel kell osztani a tagok között, s amelyik tag bármilyen indokkal nem szedi le a számára kimért területet, azt 2 munkaegység le vonásával büntetésben kell részesíteni.

1952 januárjában az MNDSZ elnöke arról panaszkodott a VB ülésen, hogy a Szántó Kovács János tszcs. elnöke az aktivistáknak nem engedte szedni a gyapototot azzal az indokkal, hogy le fogják kaszálni. A VB elnök azonnali kivizsgálást rendelt el.

Január 7-én 352 kh gyapotból már 276 kh le volt szedve. Mellesleg a VB ülésen meg lett említve az is, hogy 158 kh cukorrépából még 59 kh szedetlen. Hogy haladjon mindkét munka engedélyezte a VB a szedetlen 76 kh gyapotföldből 61 kh kiszántását. Hogy miért 61 kh-t és mért nem 76 kh-t, azt nem lehetett kideríteni. Azt viszont igen, hogy mind a 76 kh gyapot a kiszántás sorsára jutott. A tszcs.-k és tagjaik helyzete 1951-es évben az előző évhez képest semmit sem változott. Három tszcs.-vel gyarapodott a nyereséggel záró tszcs.-k száma így összesen már 5 tszcs. zárta nyereséggel az évet. Legjobb eredménnyel a Somogyi tszcs. zárt a 12 Ft készpénz mellett 1.51 kg kukoricát, 0,9 kg árpát, 0,31 kg zabot kaptak a tagok munkaegységénként. A legnagyobb veszteséget 360 000 Ft-ot az Alkotmány tszcs. produkálta. A zárszámadó közgyűlések városzerte igen feszült légkörben zajlottak.

Az előző évben Kossuth-díjjal kitüntetett Dózsa tszcs. közgyűlésén a tagság tettlegességgel fenyegette meg a tsz elnökét, a közgyűlésen résztvevő tanács VB elnökét, a mezőgazdasági osztály vezetőjét és pénzügyi előadóját. A Rácz Ferenc tsz egész éven át rendszeresen dolgozó tagjai egyszerűen nem akarták tudomásul venni, azt hogy az év folyamán felvett előlegük meghaladja az egész évi részesedésüket. A közgyűlés után a mezőgazdasági osztály kiküldöttjére ráuszították a kutyákat.

1952. január.13-án került felosztásra az előző évben megszűnt Felszabadulás tszcs. területe a Somogyi, Vörös Partizán és Rózsa Ferenc tszcs. között, a Rózsa Ferenc tszcs. jogutódként való megjelölésével. 1952. augusztus 13-án Mata János kezdeményezésére Angyal Ferenc, Balla Ferenc, Ballai Ferenc, id. Balla Ferenc, Kakulya Antal, Korsós Bálint, Lengyel Mihály, Lengyel Antal, Lengyel Viktor, Lengyel Sándor, Nagyimre Sándor, Rác Imre megalakította a **Viharsarok tszcs.-t**. Elnök: Balla Ferenc (1952-1955) Az alapító tagok 1 fő agrárproletár kivételével kis- és középparasztkok voltak. Az új tsz 120 kh földdel, 25 lóval, 4 szarvasmarhával, 4 anyakocával és 13 süldővel rendelkezett. A tsz megalakítását segítette, hogy 1952-ben az aszály és fagy miatt igen gyenge termés volt, melyet a beszolgáltatási és adókötelezettség teljes egészében elvitt. Sokan nem tudtak eleget tenni kötelezettségüknek, de ha beléptek a tszcs.-be a beadási kötelezettségük alól megszabadulhattak, mert ebben az esetben az állam elengedett minden tartozásukat. A Viharsarokba belépett új tagok nagy része igen szegény volt. Még a napi kenyérszükségletét sem tudta mindenki megvásárolni, ezek a személyek napi fenntartásuk szükségletét központi készletből kapták meg. Ez rányomta bélyegét a munkák menetére. A növényápolási munkák megkezdésére elfogytak a tagok. Nem volt, aki dologra jelentkezett volna.

Október 19-én egy másik tszcs. is megalakult **Úttörő tszcs.** néven. Elnök: Selmeczi Tóth Mihály (1952–55).

Az 1952-es év legnagyobb gondját az aszály okozta takarmányhiány jelentette a Csapajev tszcs.-nél. A nagy létszámú állatállomány takarmány nélkül maradt. A központi intézkedések a meszes szalmafeltárás gyakorlati alkalmazásának sürgetésében kimerültek. Folyt agitáció arra is, hogy a tagság egy része a sertésállomány átteleltetése érdekében Dunántúlon a Bakony hegységbe menjen makkot gyűjteni. A sok jó tanács nem sokat segített, a tszcs. állatállományán. Gyenge erőben telet át az állatállomány. A lovak reggelente csak a gondozók segítségével tudtak csak felkelni.

Zárszámadás 244218 forintos mérleghiányt mutatott, ezért kérvényezte a tszcs. tagságának nevében Kenéz Lajos elnök 33700 forint állami támogatás megadását, hogy az eddig kiosztott 2 Ft 39 fillér munkaegység előleget 5 forintra kiegészíthessék. „Nehézségeink leküzdése érdekében kérjük a 33700 forint összeget. Az állami segítségre nagy szükségünk van, mivel nincs se kenyér, se ruha, semmink sincs. Jelen pillanatban állatállományunk sincs, tagjaink takarmányrépán és répalevélen élnek. Különösen kétségbeejtő a helyzet a nagycsaládosoknál, ahol 6-8 gyermek is van. Tagságunk a fent leirt nehéz körülmények ellenére is ragaszkodik a csoporthoz a szövetkezeti élethez.”

Az alapítását követő negyedik esztendőben földterületét 7-szeresére növelő, 1021 kh-ból ezen belől 911 kh szántóval rendelkező Dózsa tszcs. 123 tagot számlált. Állatállománya a kezdeti időhöz viszonyítva jelentősen megnövekedett. Volt 116 db szarvasmarhájuk, 31 db lovuk, 69 anyakocájuk. Elhelyezésükre 50 férőhelyes ser tésfiaztatót és 50 férőhelyes tehénistállót építettek.²⁶

Az Engels tszcs. beadási kötelezettségének teljesítése után a rossz időjárás miatt a keveset termő kenyérgabonából és tavaszi kalászosokból „egy szem sem maradt” mely elkésérette a tagságot, és érezte hatását a mezőgazdasági munkák elvégzésében. A gyapot azt a kevés munkaerőt, mely naponként munkára jelentkezett, teljes mértékben lekötötte a többi növényápolási munkák kárára.²⁷

A kevés állatállománnyal rendelkező Rác Ferenc tszcs.-nek mivel tej, tojás, baromfi, sertés helyett is gabona félével kellett beadási kötelezettségét teljesíteni. Mivel a gyapot és

egyéb, tszcs.-re kényszerített ipari növények termelése a hasznos növényfélések kárára történt, a kukorica, cukorrépa kapálására sem idő, sem munkaerő nem jutott. Nehezítette a helyzetet, hogy az elkeseredett tagok, ahányan voltak annyian, annyiféleképpen akarták irányítani a tszcs.-t.

A Ráczy Gyula tszcs. a gyenge termés miatt se kenyér-, se takarmánygabonát nem osztott. 1 munkaegység értéke zárszámadáskor 6 forint 46 fillér volt. Zárszámadás után 16 család lépett ki.

107 kat. holdról 585 kat. holdra – ebből 541 kh szántóra – növekedett a Ságvári tszcs. földterülete. A tszcs. összes vagyona 1.700.000 forint volt. 1952-es évben jó munkaszervezéssel a tavaszi növényápolási, aratási és cséplési munkákra a 73 fős tagságot 100%-ban mozgósítani tudta. A 170 kat. holdon termelt 1260 q (átlag 8 q) búza, a 65 kat. holdon termelt 650 q árpa (átlag 6 q) lehetővé tette, hogy az állammal és gépállomással szembeni kötelezettségének 100%-os teljesítése után biztosítani tudta 200 q-ás vetőmag-szükségletét valamint tagjainak munkaegységeként 1.96 kg búzát és 25 dkg árpát.

A Somogyi tszcs. alakuláskori 426 kh földterülete 1952-ig mérsékelten növekedett 620 kat. holdra. A kezdeti 26 tag száma viszont jelentősen megnövekedett 104 főre. A tszcs. összvagyon pedig 1.161.664 forintra. A tagok a hagyományos növénytermesztési és állattenyésztési termékeken kívül felneveltek 1400 db baromfit. Ezen kívül működtettek 15 kat. holdas kertészetet és saját erőből épített rizstelepet.

Sallai tsz nem tudta teljesíteni beadási kötelezettségét. Aratáskor a terményt egyenesen a cséplőgéptől adták be az utolsó szemig. Az elkeseredett tagságot az illetékesek avval biztatták, hogy ősszel jó minőségű vetőmagot biztosítanak, kenyérgabonával együtt. Az ősszel kapott vetőmag még sokkal rosszabb minőségű volt, mint amelyet beszállítottak. Zárszámadáskor 1 munkaegységre 0.20 kg árpát, 0.25 kg kukoricát, 0.50 kg szénát, 0.12 kg cukrot 5 forint 51 fillér készpénzt kaptak.

„Azért jöttünk a termelőszövetkezetbe, mert innen akarunk megélni – mondotta zárszámadó közgyűlés egyik hozzászólója – s egy év után azt kell látnunk, hogy nem jut semmi kenyérre, ruhára.”²⁸

A Szabadság tszcs. sem tudta a földterület nagysága miatt elvégezni növényápolási munkáit. A termés oly kevés volt, hogy állami kötelezettségüket sem tudták teljesíteni. Mivel a gabonát a cséplőgéptől az utolsó szemig be kellett szállítaniuk, a tagságnak kenyérgabonát nem tudtak osztani. Ősszel ők is csak vetőmagot kaptak azt is gyenge minőségűt. A tszcs. veszteséggel zárta az évet. A tagság létszáma tovább csökkent, mert több tag kilépett.

Az 1952-es év volt a mezőgazdasági termelés mélypontja. Búzából 5 q, kukoricából 4 q, burgonyából 8 q volt az átlagtermés kat. holdanként. Nehezítette a helyzetet, hogy ekkor lett megemelve az egyébként is magas kötelező beszolgáltatás. Ahhoz, hogy Hódmezővásárhely 23 tszcs. -e közül 19 tszcs. 3.288.000 forinttal mérleghiányos lett, nagymértékben hozzájárult az aszályos időjárás is. A gyenge termés a kenyérellátásban okozott nagy gondokat. Nem egy tszcs., tagjai részére a napi kenyérszükségletet rövidlejáratú hitelből vásárolta.

Hódmezővásárhelyen a gabonabegyűjtése július 16-ával, a cséplés megindulásával egyidejűleg vette kezdetét. Gádosor versenykihívását elfogadva, a város vállalta, hogy gabonabeadási tervét augusztus 12-re 100%-ban teljesíteni fogja. (A vállalás azon egyszerű ok miatt nem lett teljesítve, mert az aszály miatt nem termelt meg a beadandó mennyiség.)

Begyűjtötték, a búzatermés több mint 84%-át. A feladat teljesítését nehezítette az, hogy az osztályellenség a városi lakását jelentette be. Így többszöri keresgélés után sikerült

a kulákokat felderíteni, és megejteni velük az elszámolást. Volt olyan „elvetemedett” kulák, aki a rossz termés miatt, veszélyeztetve látta családjá kenyérellátását, megtagadta, beadási kötelezettségének teljesítését. Ezekre lesújtott a törvény szigora. Börtönbüntetést és pénzbüntetést szabtak ki rájuk.

A cséplőgépek mellől, a fejadag és vetőmag visszahagyása nélkül, minden elcsépeelt búzamennyiség beadásra került, avval az ígérettel, hogy a fejadag és vetőmag is később visszatérítésre illetve kiosztásra kerül. Később igen gyenge minőségű vetőmagot kaptak a tszcs.-k kisebb mennyiségben, mint amennyire szükségük lett volna. Nem egy esetben a fejadag visszatérítése elfelejtődött.

A VB 1952. augusztusi ülésén a beszámoló fokozott éberségre szólított fel mindenkit, mert „A tszcs. tagság, de elsősorban a vezetőség, nem elég éber, és sokszor megalkuszik az osztályellenséggel.” Arról nem szólt a beszámoló, hogy se a beszolgáltatási ár, se az állami szabad felvásárlási ár a termelési költségeket nem fedezte. A tszcs.-k így kénytelenek voltak termékeiket az önköltségi ár alatt beadni az államnak.

Az elmúlt évi aszályos esztendő miatt 1953-ban se tudott a mezőgazdaság pozitív eredményt felmutatni se milyen téren. A tervteljesítést tekintve mindenhol lemaradás mutatkozott. Ez a tény országos szinten nem csak az életszínvonalunk, hanem nemzeti jövedelmünk alakulásában is megmutatkozott. Az ország szem-pontjából legfontosabb gabonaféleségnek, az őszi búzának vetésterve sem lett teljesítve. Központi intézkedések történtek, a parlagon maradt területek bevetésére tavasszal a Szovjetunióból kapott vetőmaggal. Búzából 9,6 q, őszi árpából 10,5 q, tavaszi árpából 8,1 q, kukoricából (mm-ban) 12 q, cukorrépából, 18 q kh-onkénti átlagtermés lett előírva a tszcs.-knek. Valamivel kevesebb, mint az előző években, mivel azt teljesíteni a tszcs.-k nem tudták. A gabona beadásának teljesítését most is a cséplőgéptől követelték meg az előírások. Vetőmag és fejadag tartalékolására csak az előírt beadási kötelezettségnek teljesítése után kerülhetett sor. A kialakult helyzet azonban egészen más volt, mint az előző években, mert a tszcs. elnökei tanulva az elmúlt évből, nagyobb területet vettek be, mint amennyit bejelentettek. Így fordulhatott aztán elő, hogy a Hódmezővásárhely az aratási tervét 129%-ra lett teljesítette.

1953-ra az egész országban felerősödtek a válság jelei. De a szovjet érdekszférába tartozó többi országban is hasonló feszültség jellemezte. Sztálin halála után a robbanás előtti helyzetre a szovjet vezetés életszínvonal-politika korrekciójával reagált. Magyarországon Rákosi Mátyást a miniszterelnöki székben Nagy Imre követte. Nagy Imre június 4-én az országgyűlésen kormányprogramként elmondott beszédében számos agrárvonatkozású intézkedés mellett, engedélyezte a tszcs.-k feloszlását és a tagok kilépését. Beszédét követően, még azok a tszcs. tagok is „gondolkodóba estek”, kik minden ledolgozott munkaegység után 3 kg kenyérgabonát kaptak. A kilépés lehetőségét fontolgatták. A kilépés gondolatával elsősorban azokban a tszcs.-kben foglalkoztak a tagok, ahol az egy tagra eső földterület kimagaslóan nagy volt, a jövedelmük viszont kimagaslóan a legalacsonyabb.

Júliusban a hódmezővásárhelyi tszcs.-kből mintegy 30 család mely 40 tagot jelentett határozta el magát a kilépésre. A Sallai tszcs.-ból Szűcs Ernő, aki 12 kh-al lépett be, a Csapajev tszcs.-ból Csikós István, Gábor Márton, D. Nagy László, Rác István agrárproletárok, akik földet nem vittek be, szóban indokolták kilépésük okát.

Szeptemberben az Alkotmány, Sallai, Kossuth, Vörös Partizán tszcs.-k jelentették be feloszlási szándékukat a mezőgazdasági osztálynál. A Petőfi, Új Élet, Viharsarok, Sztahanov tszcs. tagságát is erősen foglalkoztatta a feloszlás gondolata. Két hónap alatt összesen 163

fő lépett ki, de 20 fő rövid idő elteltevel visszalépett. Különösen komolytalan volt a Vörös Partizán és a Csapajev tszcs. tagjainak elhatározása. A Vörös Partizán tszcs. kilépett 19 tagjából 14, a Csapajev tszcs. 7 kilépett tagjából 5 egy hét elteltével visszalépett. Volt, nem is egy tag, aki már másnap visszalépett.²⁹ A mezőgazdasági osztály mindent elkövetett, hogy a megalakult tsz-ek ne oszoljanak fel. Egy két tag kilépése ne indíthasson el lavinaszerű kilépési hullámot. Igyekeztek ezért nagy tekintéllyel bíró középapparasztokat állítani vezetői, vezetőségi posztokra, hogy evvel is növeljék a tsz iránti bizalmat. A helyszíneken összehívott megbeszéléseken igyekeztek tisztázni – például az Alkotmány tsz.-ben – hogy a hangoskodók kihasználják-e a munkaidőt, részt vesznek-e rendszeresen a közös munkában.

Októberben már nem volt jelentős számú kilépő, sőt az Alkotmány, Dózsa, Somogyi, Marx, Táncsics Vörös Partizán és Sztahanov tsz-ek létszáma 50 taggal (44 családdal) növekedett. Végül is 160 fő lépett ki, de egyetlen egy tsz sem oszlott fel Hódmezővásárhelyen.

November megindultak a zárszámadási munkák. A VB. felhívta az illetékesek, a mezőgazdasági osztály és a bank figyelmét arra, hogy a lehetőségeiken belül mindent tegyenek meg, hogy minél jobb eredmények szülessenek a zárszámadásokon. Adjanak meg szakembereiken keresztül minden segítséget mindegyik tsz.-nek.³⁰ Az elkészült zárszámadások 8 tszcs.-nél mutattak veszteséget. Veszteséges lett az Előre, Engels, Kossuth, Lenin, Petőfi, Rózsa Ferenc, Szabadság és a Táncsics tsz.

A „kis veszteséggel” záró tsz.-eket, mint az Előre, Engels, Lenin, Petőfi, Táncsics tsz-t, a bank pénzügyi segélyben részesítette, a betervezett munkaegység összegét meghitelezte, így a tagok zárszámadáskor pénzhez jutottak. A Kossuth 35 480 Ft-os, a Rózsa Ferenc 64.585 Ft-os és a Szabadság tsz. 87 003 Ft-os veszteségének rendezése céljából a bank a minisztériumhoz fordult.

1953-ban zárszámadást készítő 23 tsz 16.594 kh földterületen (melyből 12.953 kh volt a szántó) 1414 dolgozó taggal gazdálkodott. Az állóeszközök értéke (az 1950. évnek közel két és félszerese) 24 782 m forintot tett ki. A források arányában is jelentős változás történt.

A fel nem osztható szövetkezeti alap (Fenosza)	9 721 m forint	39%
Földalapi juttatás értéke	7 113 m forint	31%
Beruházási hitelek	7.537 m forint	31% volt.

Az üzemviteli célokra tartalékolt forgóeszközök tekintetében már mérsékeltébb növekedés jelentkezett.

A növekedés. 3568 m forint (73%) növekedést mutatott az 1950-es évhez viszonyítva. A forgóeszközök értékének 46%-át már saját forrás képezte. Városi szinten a részesedés összege 9918 m forint volt, 1 dolgozóra jutó összeg 7.014 forint, 1 munkaegységre jutó összeg 26,56 forint volt.

Az 1954-es év is, mint az elmúlt évek, új reményekkel indult. A párt és a kormány határozatai fő célkitűzéseiként szerepelt a kalászosok, főleg a kenyérgabona terméseredményének emelése, a helyes vetésforgó kialakítása, a helyes talaj-előkészítés, szerves és műtrágya okszerű alkalmazása. Az elmúlt év folyamán 1500 katasztrális hold föld, munkaerő hiányában nem került megmunkálásra. A tanács utasította a tsz-ek vezetőit, hogy a munkaerő-szükségletük felmérése után csak olyan növényfélések, akkora területen való termelését vállalják, amit saját erővel meg tudnak művelni. Ebből adódóan a gyapot termesztése nem szerepelt a beadott tervekben.

A gépállomásokat is utasították a talajmunkák időben és jó minőségben való elvégzésére. Külön kitért az utasítás arra, hogy az elmúlt évek hibái nem ismétlődhetnek meg, mármint

az, hogy olyan időben is szántottak, mikor nem lehetett volna a talajra menni, s ezáltal tönkretették a talajszerkezetét. Figyelmeztetve lettek a termeltető vállalatok is, az erőszakos szerződés kötések miatt, melynek eredményeként a mag, előkészítetlen talajba került, és a növényápolása elvégezetlenül maradt. Ennek eredménye nem megfelelő minőségű termény lett, melyet aztán nem vettek át.

A VB. külön kitért az állattenyésztésben uralkodó gyalázatos helyzetre, ahol az előírt 2,7 kh földdel szemben egy számosállatra 5,7 kh föld jutott.

Az utasítások hatására a tsz.-ek gondjai nemhogy csökkentek volna, inkább nőttek. Zavarta több tsz.-ben is a munkaszervezést a tagok „vacillálása”. Városi szinten májusban 46 tag jelezte kilépési szándékát, akik közül 24 fő az elbeszélgetések után visszavonta elhatározását. A Bem, Csapajev, Kossuth és Sztahanov tsz.-ek nagy lemaradásban voltak a növényápolási munkákkal. Megoldást ismét a régi, jól bevált módszer hozott. Üzemek dolgozóinak munkába állítása, kiknek két héten keresztül biztosítva volt az üzemi munkabér, melyhez a norma teljesítése esetén a tsz. napi 10 Ft-tal és ebéd biztosításával járult hozzá.

A Dózsa tsz.-re az egész év folyamán jó kollektív szellem volt a jellemző. Az erősödő vezetői színvonallal növekedett a tagság munkához való viszonya és a munkafegyelme, különösen az állattenyésztésben, melynek eredményeként a szarvasmarha – és a sertésenyésztés lendült fel, komoly jövedelmet biztosítva a tsz.-nek, melynek eredményeként 1 910 000 forint eredménnyel zárta az évet. A tsz. fel nem osztható szövetkezeti alapja az előző évhez képest 145 000 forinttal nőtt, elérte az 1 130 000 forintot.

1 me-re osztott tagonként 2,16 kg búzát, 0,83 kg árpát, 1,22 kg kukoricát (mm-ban), 0,63 kg szénát, 0,35 kg burgonyát, 0,028 l olajat, 0,076 kg cukrot, 0,005 kg mákot, 0,002 liter pálinkát, 0,1116 kg babot, borsót, 0,125 kg gyümölcsöt, 1,09 kg fát, 0,12 kg rőzsét, és az év közben már kiosztott 4 forint 13 fillér kp előleg felül 5 forint 10 fillér készpénzt is.

A Szántó Kovács János tsz.-ben, ahol 50 család 64 taggal rendszeresen részt vett a közös munkában a munkafegyelm elfogadható volt. A fel nem osztható szövetkezeti alap 852 826 forintról 810 773 forintra csökkent. 1 me értéke (természetbeni + készpénz) 22,05 forint volt.

A Petőfi tsz. földterületéhez képest kevés taggal rendelkezett (annak is 50%-a idős korú nő) melynek eredményeképpen 30 kh kukorica egyszer lett megkapálva 10 kh kukorica egyszer sem lett megkapálva, ki kellett szántani. Alacsony termésátlag miatt természetbeni járandóságokat sem tudta kiegyenlíteni. Mindezek ellenére a tsz. fel nem osztható szövetkezeti alapja növekedett 26,754 forinttal. 1 me-re 20,65 fillér lett kifizetve. A Petőfi tsz. 81 394 forint gazdálkodási veszteséggel zárta az évet A Somogyi Ferenc tsz. évi gazdálkodási vesztesége 130 579 forint lett, elsősorban vezetési hibák miatt, mert a diktatórikus vezetés nem engedte a tagság gondolatának érvényesülését, ennek következményeként rendszertelenül, és kis létszámban vettek részt a közös munkában. 80 kh kukoricát harmadából műveltették meg. A tsz. fel nem osztható szövetkezeti alapját 358 373 forinttal, üzemi alapjának saját forrását 143 175 forinttal növelte Az 1 me értéke 23,12 fillér lett.

A Szabadság tsz. is 150 854 veszteséggel zárta az évet. Az eredményt előrevetítette, hogy a tsz vezetősége nem volt teljes. Több vezetőségi tag év közben lemondott. Sem a fegyelmi, sem az ellenőrző bizottság nem fejtett ki olyan munkát, mely a munkafegyelm megszilárdulását, a szövetkezeti vagyron védelmét szolgálta volna. Szerény mértékben 6567 forinttal növekedett a fel nem osztható szövetkezeti alap, 1 me 18,67 forintot ért. 170 303 forint veszteséggel zárult az év a Sztahanov tsz.-ben, ahol a vezetőségnek a tagság előtt egy-

általán nem volt tekintélye. A kukoricát csak egyszer kapálták meg, a takarmányrépát egyszer sem. A tagok viszont a meglévő területnél nagyobb területet számoltattak el. Nagymérvű hanyagság miatt mind a növénytermesztésben, mind az állattenyésztésben a közös vagyon herdálásának megszüntetése érdekében bünvádi eljárás indult. A tagok 1 me-re kaptak 2,52 kg búzát, 0,093 kg árpát, 0,50 kg morzsolt kukoricát, 0,25 kg burgonyát, 0,019 l olajat, 0,066 kg cukrot, 0,037 kg kölest, 0,009 kg mákot, 0,14 kg borsót, 0,24 kg ocsút, 0,87 kg tüzelőt és 2,85 forint kp-t, amely összesen 15,50 fillért tett ki.

Az igen gyenge vezetési színvonalú Tánacsics tsz. 105962 forint veszteséggel zárt. A tagság rosszindulatból a vezetőség határozatát egyszerűen figyelmen kívül hagyva, igyekeznek őket lejáratni. A közös munkából nem veszi ki a részét, csak alapszabály-ellenesen a megengedettnél jóval nagyobb háztáji területen folytatott saját gazdálkodásával törődik. 1 me értéke 20,67 forint volt. Rekord összegű veszteséggel 308109 forinttal zárt a Vörös Partizán tsz., amelynek tagsága az egész év folyamán a tsz.-en belül külön-külön frakciót, illetve álláspontot képviselt, s csak esetenként vettek részt a közös munkában. Általában arról folyt a vita, hogy a tsz gazdasági területe 50%-ban mély fekvésű kötött talaj, ahol a talaj és esővíz által okozott vízkár miatt szövetkezet megélhetésüket biztosítani nem tudja, s hogy megéljenek tevékeny munkát folytattak a kívülállóktól fogott részesművelésű földeken.

A veszteséges 18 tsz. összes vesztesége 3021000 m Ft volt. Középlejárati hitelből 1900000 m forint lett rendezve. A többi 1121000 m forintot a tsz.-eknek kellett volna kigazdálkodniuk, ami nem sikerült. Egy munkaegység értéke városi szinten 20,83 Ft-ra csökkent. Mindezek ellenére 1954 szeptemberében megalakult a **Szocializmus Útja tsz.** Elnök: Kardos István (1954–56) és a **József Attila tsz.**, melyet az Alkotmány tsz.-ből kivált régi Ady Endre tsz. tagjai alapítottak, kik életüket régi tsz.-ük nevének akarták tovább folytatni. A tagság elnöknek Kiss Ernőt akarta, aki betegségére való hivatkozással nem akarta elvállalni. Miután megválasztották Csuvara Józsefet és Szűcs Lajost intéző bizottsági tagnak Csuvara József segítségéről biztosította Kiss Ernőt, hogy csak „fél napi nem nagy munkáról van szó” kötélnék állt.

Leszerződtek 22 kh rizs, 2 kh cukorrépa, 72 kh búza, 10 kh napraforgó, 31 kh pillangós, 30 kh kukorica szabadon való termelésére. Állattenyésztésben 100 kocára 600 malacsaporulatot, 100 anyajuhra 90 bárányszaporulatot, 1 juhra 3.2 kg gyapjúhozamot, 1 tehénre 1500 liter tejet terveztek, hogy az Alkotmány tsz.-től örökölt adóságukat vissza tudják fizetni, és a tagság megélhetése is biztosítva legyen. 1954. december 14-én megalakult **Vörös Csillag tszcs.** Elnök: Buknicz József (1954–55) de egy év elteltével, „aföldterület hiánya miatt”, 1955 őszén működését beszüntette.

1955-ben a lakosság életszínvonalának javulását a nehéz- és a hadipar fejlesztésének mérséklése tette lehetővé. Azonban az NSZK NATO-tagsága miatt Moszkva a hidegháborús légkör fokozását határozta el. „Hiába lesz szalonna elég, ha nem lesz repülőgép, abból baj lesz” – mondotta Hruscsov.³¹ Új lendületet vett a termelőszövetkezetek szervezése Hódmezővásárhelyen is. Új termelőszövetkezetek létesítését határozták el Alsókopáncson, Hatrongyoson, Csókáson, Erzsébeten és Szórháton. Az 1955-ös év elején alakult Török Imre (1955) vezetésével meg az **Új Barázda tsz.**, amely azonban rövidesen beszüntette működését a „földterület hiánya miatt”.

1955. június. 13-án alakult meg Arany Tóth Imre (1955–58) vezetése alatt meg a **Dúskalász tsz.** A megszűnőfélben lévő Vörös Csillag tsz.-ből átlépő tagokkal 1955. augusztus 18-án alakult meg a **Jólét Útja tsz.** Elnök Gulyás József (1955) és Vörös Mihály (1955–1956).

A versenyszellem, amely a tsz. szervezésben is meghatározó volt, az év utolsó negyedében hat tsz létrejöttét eredményezte.

1955. szeptember 15-én Kiss Molnár János (1955–1956) vezetésével a külső-szörháti iskolában a **Haladás tsz.**, 450 kat. hold földön, mely 12 db-ból állt. Majdnem minden tagnak volt kocsija és egy pár lova. Gazdasági felszereléseket és vetőmagot hoztak magukkal a belépők, így az őszi munkákat minden nehézség nélkül elvégezték időben, jó minőségben.

1955. szeptember 21-én a belsőszörháti⁽³²⁾ olvasóköri alakult meg Siági Lajos (1955–1956) vezetésével a **Rákóczi tsz.**, melynek tagsága azonos volt az olvasóköri tagsággal. Az 53 tag, alakuláskor 20 db kocsit, 20 db ekét, 4 db aratógépet, ekekapát, hengert, boronát, ami csak szükséges felszerelés volt a gazdaságban vitt magával.

1955. október 22-én Bottyán Imre (1955–1956) vezetése alatt az **Aranykalász tsz.**, 1955. október 22-én Kerekszikáncson⁽³³⁾ Tápai Sándor (1955–1956) vezetésével a **Hunyadi János tsz.**, Sápi Lajos tanyáján. 1955. őszen Petrecz János (1955–1956) vezetésével **Szabad Föld tsz.**, 1955. november 8-án Pedig a **Vörös Hajnal tsz.** alakult meg Katona Sándor (1955–56) vezetésével.

Az újonnan alakult tsz.-ek mellett egy egyesülés is történt, mivel a Béke tsz. nem tudott megerősödni, ezért 1955. augusztus 1-jén beolvadt a Bem tsz.-be. Ezek a tsz.-ek túlnyomóan középparasztokból alakultak, 300-400 kh területen, 30-40 családdal. Sok nehézséggel küzdöttek. A belépő tagok, csak a lovakat adták be, tehenet, kocát nem. Mivel a tsz. a bevitt lovakat központilag nem tudta elhelyezni, így azok továbbra is a tagoknál maradtak. A tagok takarmányt nem vittek a tsz.-be, ezért a tsz. kénytelen volt a lovak részére takarmányt vásárolni és fizetni a lovak gondozásáért. Az ilyen és ehhez hasonló szinte naponként jelentkező gondok 11 tsz.-elnököt „fogyasztottak” el. Mindezek ellenére az 1955-ös év jó termése kedvezően befolyásolta a tsz.-ek tevékenységét. A gazdálkodási adottságok, elsősorban a jobb minőségű földeken gazdálkodó tsz.-ek esetében nagyobb jövedelmet biztosítottak a tagság részére, bizonyos tartalék alap képzése mellett. Ezt bizonyították az alábbi előzetes zárszámadási banki felmérések, mely szerint:

A Bem tsz. úgy a taglétszámában, mint földterületében jelentősen fejlődött. Taglétszáma 28 főről 50 főre emelkedett. Vetéstervét valamennyi növényfélésegből teljesítette. A növénytermesztés a betervezett 47 100 forinttal szemben 140 204 forintot realizált. Beadási kötelezettségének valamennyi cikkfélésegből eleget tett. Éves gazdálkodási eredménye 31 918 forint aktívumot mutatott.

A Csapajev tsz. gazdálkodása a munkafegyelem javulásával sokat erősödött. Az elmúlt évvel szemben 56.543 forint nyereséget mutatott fel, melynek eredményeként 19 új tag kérte felvételét. Beadási tervét a napraforgó kivételével teljesítette. 440 l tejjel fejtek többet tehenenként az elmúlt évhez viszonyítva, így az egy tehenre eső tejhozam elérte tehenenként a 2000 litert. Annak ellenére, hogy az Előre tsz. szervezeten és gazdaságilag megerősödött, súlyos hibaként jelentkezett az új tagok beszerzése érdekében elmaradt fölvilágosító munka, melynek eredményeként csupán 3 fő kérte felvételét a tsz.-be.

Az Engels tsz. 21 119 forint gazdálkodási nyeresége a tsz. erősödését jellemezte, melynek eredményeként a korábban kilépett tagok visszatértek. A környező agrárproletárok és néhány dolgozó paraszt belépésével a tsz. taglétszáma 24 taggal nőtt. A betervezett növényféléseknél a tényleges vetésterületet tervszerűen hajtották végre. Az Állam felé a beadási kötelezettségüknek a burgonya kivételével eleget tettek. Állattenyésztés hozamai igen alacsony szintűek, melyet a takarmány hiány magyaráz. (A nyilvánvaló takarmány hiány ellenére a vezetőség kiosztotta a tagoknak részesedés címén a megtermelt kukoricát és árpát.) A Kossuth tsz.

326213 forintos gazdálkodási veszteségét az átlagterméstől búzának 0,76 q-val, rozsnek 3,08 q-val, kukoricának 7 q-val, rizsnek 7,70 q-val, burgonyának 30 q-val, cukorrépának 170 q-val való lemaradása okozta. A Marx tsz. – amely 78509 forint nyereséggel zárt – fejlődése adottságaihoz képest igen szerénynek ítéltetett. Petőfi tsz az elmúlt évhez viszonyítva jó eredményt ért el, erősen kötött sok mély fekvésű területén. A belépett 9 tag elfogadható, mivel a tsz távol esik sűrűn lakott területtől és műúttól is. Gazdálkodását befolyásolta, hogy 25 kh-on nem végezték el a mélyszántást, bár a főbb növényfélések terméslagjai a tervezett meghaladták. A Rác Ferenc tsz. elnöke a tsz vezetését nem tudta kézben tartani. Nem vettek irányt a kívülálló kis- és középparasztok tsz-be való beléptetésére. A belépők száma mindössze három fő volt. A tsz taglétszáma épp úgy, mint földterülete nem fejlődött, melynek oka a 153717 forintos gazdálkodási veszteség.

Évek óta gazdálkodási veszteséggel működő Rózsa Ferenc tsz. 458856 forintos mérleghiányának oka mély fekvésű terület mellett, területén áthaladó Gyulói öntöző csatorna, mely nagymértékben járult hozzá különböző növényfélések vízzel okozta kártételéhez.

A Sallai tsz. nem használta ki kellőképp területi adottságait. Batida – amely új település – közvetlen közelében van, ezért fejlődési lehetőségei jobbak, mint amennyit elértek. A belépett 9 új tag kevés. Beadási kötelezettségüket minden cikkfélésegből teljesítették. A Ságvári tsz gazdasági megerősödése az 1955-ös évben elmaradt a várt eredményektől. Pintér József elnök aki ugyan elvégezte az elnökképző iskolát, nem tudta a tsz szervezeti és gazdasági életét megfelelően irányítani. Ehhez nagymértékben hozzájárult alkoholizálása. A 158419 forintos mérleghiányhoz hozzájárult a tsz saját erejét meghaladó beruházások, mely jelentős összeget vontak el a kötelezettségek teljesítése elől.

A termelési tervtől elmaradó dinnyetermelésből és lucernamagból kieső 30000–30000, burgonyából kieső 24000, kertészetből kieső 34000, baromfityesztésből kieső 20000, tojáseladásából kieső 17000 összesen kieső 159000 forint. A Sztahanov tsz 305489 forint veszteséggel zárta az 1955-ös gazdasági évet, melyet elősegített a me ellenőrzésének elhanyagolása. A munkát elvégző vagy el nem végző tsz tag saját maga írta a munkaegységét. A Szántó Kovács János tsz. szövetkezeti és üzemi alap növekedése lehetővé tette a bővített újratermelést és a jövedelmezőség növelését. A tsz. 69170 forint aktívummal zárt. A növénytermelés növekedésétől messze elmaradt az állattenyésztés növekedése, mely folyamat megfordítása a tsz további fejlődésének záloga.

A Tánacsics tsz.-ben – bár 69170 forintos nyereséggel zárta az évet – a munkafegyelm sok kívánni valót hagyott maga után. A tagok egy része a közös munkától rendszeresen távolmaradt. Sok esetben viszont a munkát nem a jó gazda gondosságával végezték el. Gazdasági eredményeit növénytermelési vonalon érte el. A tsz tagok állattenyésztésben nem akarnak vállalni. Ez a gazdasági vezetők mulasztása, akik az állattenyésztési munka jelentőségére az abból származó bevétel jelentőségére nem irányította rá megfelelően a tagság figyelmét. A tsz adottsága, területi fekvése a felfejlesztés szempontjából megfelelő. Ennek ellenére az egyéni dolgozó parasztok nem közelednek a tsz felé. Egy év alatt 7 belépő volt – valamennyi föld nélkül.

A Viharsarok tsz gazdálkodását nehezítette 33 helyen elterülő földterülete. Szeptember hóban a tsz fölterülete 58 kh-al, taglétszáma 24 fővel növekedett. A gazdasági évet 49.711 forint veszteséggel zárta. A sziken, szikpadon tehát alacsony aranykorona értékkel bíró földeken a betervezett átlagtermést a tsz túlteljesítette. Az állattenyésztés gyenge eredményét az magyarázza, hogy nem tudott állatállománya részére kellő takarmánybázist biztosítani.

Mindezekből adódóan a tsz nem tudta biztosítani a tervezett jövedelmet. Fő feladatként lett megjelölve a vezetés megszilárdítása;

- minden tag képessége és ereje szerinti részvétele a közös munkában;
- a szövetkezeti vagyon védelme.

A Vörös Partizán tsz. 570846 forint rekord veszteséget „produkált”. A gyenge gazdálkodási eredmény és a vezetés alacsony színvonala évek óta együtt jár. A szövetkezeti vagyon megvédésén sem a tagság, sem a vezetés nem munkálkodik. Főbb növényfélések esetében a tsz vetéstervét teljesítette. A vetések zöme tavaszi szántásba került s a később lehullott csapadék a mély fekvésű területeken megállt és kiölte a növényféléseket. A beadási kötelezettségét ebből adódóan búzából 140 q, kukoricából 100 q hiánnyal teljesítette. Gyenge takarmányozás miatt ellés idején közel 60 db felnőtt juh és 40 db kisbárány elhullott.

A hódmezővásárhelyi tsz-ek 1955-évi zárszámadási eredményei az alábbiak szerint alakultak:

	Nyeresség Ft	Veszteség Ft	1 me értéke Ft	ebből kp Ft	ebből természetbeni juttatás Ft-ban
Előre	118.311		43.78	18.96	24.82
Szabadság	19.445		25.07	6.36	18.71
Szántó K J.	69.170		25.55	5.89	19.66
Uttörő	46.298		33.21	10.28	22.93
Táncsics	28.657		33.55	7.89	25.66
Engels	21.119		30.57	10.58	19.99
Csapajev	56.543		21.82	6.76	15.06
Dózsa	190.019		39.20	13.36	25.84
Marx	78.509		30.44	–	30.44
Petőfi	43.493		34.46	10.73	23.73
Sallai	15.978		26.23	9.48	16.75
Uj Élet	5.000		25.20	7.14	18.06
Ságvári E.		158.419	30.00	6.68	23.32
Alkotmány		218.995	20.65	6.05	14.60
Viharsarok		49.711	24.43	4.43	20.00
József A.		268.868	16.09	4.30	12.20

Nagy Imre politikájának megváltoztatására nem volt hajlandó, ezért leváltották posztjáról. Rákosi Mátyásék Hegedüs András miniszterelnökké való kinevezésével visszakerültek a hatalomba, újraindítva 1953 előtti katasztrofális politikájukat, mely igen rövid idő alatt, már 1956 tavaszán újabb válsághelyzetet idézett elő.

JEGYZETEK

- ¹ ERDEI FERENC–KOVÁCS KÁLMÁN: *A mezőgazdaság helyzete és fejlődése Hódmezővásárhelyen*. Vásárhelyi Tanulmányok. 1964. 3–17.
- ² Uo.
- ³ DONÁTH FERENC: *Demokratikus földreform Magyarországon 1945–47*. Budapest, 1969, Akadémiai Kiadó.
- ⁴ *Vásárhely Népe*, 1947. február. 14.
- ⁵ Egyetlenharmados vagy bérlő sem maradhat munka nélkül. *Vásárhely Népe* 1945. augusztus. 22.
- ⁶ Katra-szél – Szentkirálytól DK-re a Tízöles és a Makói út között terül el.

- ⁷ Ficsér – Ficsér-lénia dűlőút a Csomorkányi útból kiágazva halad ÉK felé a Pusztaszéli útig. Nevét Ficsér Tóth Istvától kapta, akinek itt volt földje.
- ⁸ Veres-Kútas – Középkorban elpusztult község. Templomának alapfalai még az 1800-as évek közepén magasan álltak ki a földből, melyet aztán lassankint elhordtak.
- ⁹ *Vásárhely Népe* 1948. január. 11.
- ¹⁰ 1967. május 17-én.
- ¹¹ Dr. Haladi József főiskolai tanárnak a hódmezővásárhelyi termelősövetkezetek történetének kutatása során tulajdonába került, és általa a hódmezővásárhelyi levéltárnak adományozott dokumentumok. Továbbiakban: Dr. Haladi József.
- ¹² Tege-halom – A Szentesi út mellett a Tegehalom dűlő északi részén a Téglási csárda közelében határjelző halom.
- ¹³ Külső-Erzsébet – A várostól 8 km-re az Erzsébeti út és a Cirják-ér közti magaslat a mai Erzsébettelek
- ¹⁴ Szovjet artyel típusú szövetkezeti forma, azaz a kolhoz ismérveit az 1935. évi mintaalap-szabály rögzítették, mely szerint az állami tulajdonú földön a közös munkát brigádok és munkacsoportok végezték. Az elvégzett munkát munkaegységben mérték. Minden tagnak meghatározott munkaegységet kellett teljesítenie. A közös gazdaság jövedelme eszerint került felosztásra, a maradékely alapján. Ennek értelmében a tagságnak részesedésként csak azt lehetett kiosztani, ami az állami kötelezettségek teljesítése és a szövetkezet termelési alapjainak feltöltése után megmaradt.
- ¹⁵ Rác Gyula (Hódmezővásárhely, 1894. december 15. – Budapest 1992. november 25.) közgazdász, politikus.
- ¹⁶ Munkaegység a különféle munkák mértékegysége illetve a teljesített munka értékelési egysége volt. Ennek alapján állapították meg a tagság jövedelmét. Év folyamán a tagoknak munkaegységet írtak jóvá munkateljesítményük arányában. Ehhez ismerni kellett a munkafajtákat, azoknak csoportosítását és a napi teljesítmény-normát. A naponta feljegyzett adatokat, havonta összesítették. Zárszámadáskor, év végén a szövetkezet tagjai a teljesített munkaegység arányában részesültek – terményben és pénzben – a tagok között kiosztható jövedelemből.
- ¹⁷ Csókás – Középkori falu. Hunyadi Jánosnak V. László által visszaajándékozott birtoka.
- ¹⁸ Mezőgazdasági Igazgatóság Termelősövetkezeti Osztály irata.
- ¹⁹ Dr. Haladi József
- ²⁰ *Vásárhely Népe*, 1949. augusztus 20.
- ²¹ *Vásárhely Népe*, 1949. szeptember 6.
- ²² *Vásárhely Népe*, 1949. október 5.
- ²³ Palé – Papere és Solt között elterülő lapos rész.
- ²⁴ Bodzás – Hód-tó part és Tére torkolatánál két oldalt kiemelkedő rész.
- ²⁵ Dr. Haladi József
- ²⁶ Dr. Haladi József
- ²⁷ Dr. Haladi József
- ²⁸ Dr. Haladi József
- ²⁹ VB jegyzőkönyv 1952. augusztus 7-i ülése.
- ³⁰ VB jegyzőkönyv 1953. november 3-i ülése.
- ³¹ „Konzultációk.” Dokumentumok a magyar és a szovjet pártvezetők két moszkvai találkozásáról 1954-1955-ben. Közli: Rainer M. János – Urbán Károly. *Múltunk* 1992. 4. sz. 147.
- ³² Belső-Szórhat – Csicsa-tértől D-re fekvő partos terület.
- ³³ Kerekszikáncs – A nagy kiterjedésű Szikáncs határrésznek elkülönített területe, mely Tökhalomtól ÉNy-ra esik.